

DRET A LA PROTESTA A EUROPA

Estudi comparatiu

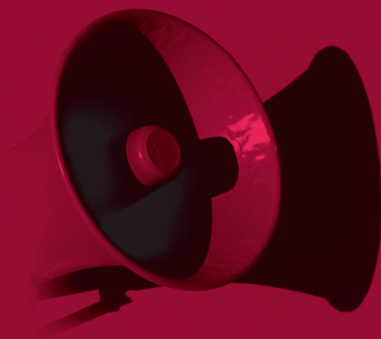
Alemanya

França

Hongria

Polònia

Espanya

NOVACT

Irīdia_

DRET A LA PROTESTA A EUROPA

Estudi comparatiu

Alemanya

França

Hongria

Polònia

Espanya

NOV**ACT**

Irīdia_

Amb el suport de:

**Diputació
Barcelona**

El contingut d'aquesta guia és responsabilitat exclusiva de l'Associació Novact i del Centre Irídia i no reflecteix necessàriament l'opinió de la Diputació de Barcelona.

CONTINGUT

1. PRESENTACIÓ 7

Sobre el Projecte 8

Metodologia 11

2. CONTEXT I MARC INTERNACIONAL 13

Conceptualització 14

Tendències legislatives i polítiques a Europa
en relació amb el dret a la protesta 15

3. ESTUDI COMPARATIU 19

Alemanya 20

Context legal i polític 20

Espai d'actuació de la societat civil i llibertat d'associació 22

Dret a la informació i llibertat de premsa 24

Llibertat d'expressió i de pensament 29

Dret de reunió pacífica i de manifestació 30

Estratègies i respostes de la societat civil 33

França 35

Context legal i polític 35

Espai d'actuació de la societat civil i llibertat d'associació 37

Dret a la informació i llibertat de premsa 40

Llibertat d'expressió i de pensament 43

Dret de reunió pacífica i de manifestació 44

Estratègies i respostes de la societat civil 48

Hongria 50

Context legal i polític 50

Espai d'actuació de la societat civil i llibertat d'associació 52

Dret a la informació i llibertat de premsa 55

Llibertat d'expressió i de pensament 59

Dret de reunió pacífica i de manifestació 61

Estratègies i respostes de la societat civil 62

Polònia 64

Context legal i polític 64

Espai d'actuació de la societat civil i llibertat d'associació 66

Dret a la informació i llibertat de premsa 68

Llibertat d'expressió i de pensament 70

Dret de reunió pacífica i de manifestació 72

Estratègies i respostes de la societat civil 73

Espanya 75

Context legal i polític 75

Espai d'actuació de la societat civil i llibertat d'associació 78

Dret a la informació i llibertat de premsa 81

Llibertat d'expressió i de pensament 83

Dret de reunió pacífica i de manifestació 86

Estratègies i respostes de la societat civil 90

Recomanacions 93

ACRÒNIMS

(per ordre d'aparició)

OSC Organizaciones de la sociedad civil

AfD Alternativa per Alemanya (Alternative für Deutschland)

PEGIDA Patriotes Europeus contra la Islamització d'Occident (Patriotische Europäer gegen die Islamisierung donis Abendlandes)

NetzDG Llei de Xarxes (Netzwerkdurchsetzungsgesetz)

NSA Agència Nacional de Seguretat (National Security Agency)

BND Servei Federal d'Intel·ligència (Bundesnachrichtendienst)

ATTAC Associació per la Taxació de les Transaccions financeres i per l'Acció Ciutadana

UE Unió Europea

OSCE Organització per a la Seguretat i la Cooperació a Europa

BBC British Broadcasting Corporation

RSF Reporters Sense Fronteres

MDR Radiodifusió d'Alemanya Central (Mitteldeutscher Rundfunk)

ARD Consorci d'institucions públiques de radiodifusió de la República Federal d'Alemanya (Arbeitsgemeinschaft der öffentlich-rechtlichen Rundfunkanstalten der Bundesrepublik Deutschland)

BKA Oficina Federal de Recerca Criminal (Bundeskriminalamt)

LGBTI Lesbianes, gais, bisexuals, trans i intersexuals

PAG Llei d'Accions de la Policia (Polizeiaufgabengesetz)

UNESCO Organització de les Nacions Unides per a l'Educació, la Ciència i la Cultura

LDH Ligue des Droits de l'Homme

ONG Organització No Governamental

DGSI Directorat General de Seguretat Interior (França)

KESMA Fundació de Premsa i Mitjans de comunicació de l'Europa Central (Közép Európai Sajtó és Média Alapítvány)

CEU Central European University (Universitat Central Europea)

PiS Llei i Justícia (Prawo i Sprawiedliwość)

PKW Comissió Electoral Nacional (Państwowa Komisja Wyborcza)

TJUE Tribunal de Justícia de la Unió Europea

KRRiT Comitè Nacional d'Emissions (Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji)

PAH Plataforma d'Afectats per la Hipoteca

LOSC Llei Orgànica de Seguretat Ciutadana

PDLI Plataforma en Defensa de la Libertat de Informació

ETA Euskadi Ta Askatasuna

GRAPO Grups de Resistència Antifeixista Primer d'Octubre

ARCO Feria internacional de arte contemporáneo de Madrid

OHCHR Oficina de l'Alt Comissariat de les Nacions Unides per als Drets Humans (Office of the High Commissioner for Human Rights)

1

PRESENTACIÓ

Sobre el Projecte

La protesta és un dels drets més importants, ja que aglutina el dret a reunió, expressió, manifestació, informació i associació. Sense la protesta, molts altres drets no haurien estat aconseguits. Per tant, defensar-la és també defensar tots els drets aconseguits fins ara i aquells pels quals caldrà continuar lluitant. Així ho ha expressat en nombroses ocasions el professor de Dret Constitucional i doctor en Dret, Roberto Gargarella, quan parla del dret a protestar: «El dret a la protesta no és un dret més, sinó un d'especial rellevància dins de qualsevol ordenament constitucional: es tracta d'un dret que ens ajuda a mantenir vius els restants drets. Sense un dret a la protesta robust, tots els altres drets resten amenaçats, posats en risc. Per això resulta assenyat designar el dret a la protesta com el primer dret».

La regressió de drets humans no està succeint només a Espanya, sinó que, a causa de la generalització d'una lògica relacionada amb la seguretat de la gestió dels problemes polítics i socials, podem parlar d'una tendència regressiva europea. És per això que aquest estudi representa una de les accions nuclears de RIGHT2PROTEST, ja que analitza la situació d'Europa per mitjà de cinc països que, en els últims anys, han viscut (i continuen vivint) una regressió preocupant dels drets emparats sota el paraigua del dret a la protesta. En concret, aquest estudi analitza l'evolució del dret a la protesta a França, Alemanya, Hongria, Polònia i Espanya.

Per a nosaltres, una manera de defensar la protesta és atendre les vulneracions de drets que es donen en el seu context. En aquest sentit, Novact – Institut Internacional per a l'Acció Noviolenta i Centre Irídia han iniciat aquest projecte de defensa, incidència i capacitació dels drets civils i polítics amb el suport de la Diputació de Barcelona i sota el nom RIGHT2PROTEST.

Fa ja quatre anys que el Congrés dels Diputats d'Espanya aprovava la reforma del Codi Penal, la nova Llei de seguretat ciutadana (més coneguda com a «lleï mordassa») i la Llei antiterrorista en contra de la gran majoria de grups parlamentaris i organitzacions de la societat civil. Aquest procés ha evolucionat entenent l'acció popular com un «enemic» per al poder polític i no com un dret a la participació política de la ciutadania.

«Les protestes ciutadanes han posat en evidència la conducta autoritària en tots els nivells de l'Estat. Sobretot, en la seva resposta als desafiaments i demandes plantejades entorn de la necessitat d'una política diferent, més participativa i amb més justícia social, i en contra de la tendència cap a la desigualtat i el desmantellament de l'estat de benestar. D'aquesta manera, l'actitud de les autoritats cap als moviments ciutadans ha estat la confrontació, la deslegitimació i en última instància la criminalització. Així, la ciutadania, els moviments socials i les seves demandes a Espanya, que en moltes ocasions s'expressen al carrer, davant l'escassetat de canals de participació i rendició de comptes existent en el sistema polític espanyol; en lloc de ser considerats actors i propostes legítims, als quals considerar i donar resposta, són considerats elements perturbadors de l'ordre, i per tant, una amenaça per a la societat en el seu conjunt, a la qual cal aplicar mesures de prevenció i contenció, sota una lògica de seguretat». Així ho explicàvem ja, l'any 2015, en el llibre col·lectiu «Leyes mordaza y criminalización de la protesta en el Estado español», de la Plataforma Defender a quien Defiende, de la qual tant Novact com Irídia som part.

En un sentit molt similar, alguns països europeus han aplicat lleis específiques de seguretat i d'ordre públic que violen drets bàsics com la llibertat d'expressió i la llibertat de reunió o d'associació, per mitjà de la reducció de l'espai d'acció de la societat organitzada i la criminalització de l'acció popular. Tot això, malgrat que els drets d'associació, manifestació, accés a la informació, llibertat d'expressió i opinió estan reconeguts i protegits per la legislació internacional i europea, inclosa la Declaració Universal dels Drets Humans (1948) i la seva implementació a través de les convencions de les Nacions Unides, la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (2000), i el Conveni Europeu per a la Protecció dels Drets Humans i les Llibertats Fonamentals (1950).

Hongria va aprovar un paquet legislatiu nou, conegut popularment com les «lleis antiorganitzacions civils» o «lleis Stop Soros», que limita l'accés a finançament estranger d'organitzacions socials de defensa de drets humans i criminalitza amb penes de fins a un any de presó a persones o grups que ajudin a persones migrades en situació d'irregularitat, fins i tot si aquesta ajuda és per assessorar-les i informar-les sobre com sol·licitar asil. A més, s'han fet canvis en la Constitució del país per limitar la llibertat d'expressió: «la llibertat d'expressió no s'ha d'exercir amb la intenció de violar la dignitat de la nació hongaresa».

Per la seva banda, a Polònia s'està obrint un debat important sobre la pèrdua de l'estat de dret. L'any 2016, es va aprovar la llei de vigilància, per mitjà de la qual la policia i els serveis secrets han vist les seves capacitats d'actuació i recerca expandides. El 2017, es va filtrar una informació, segons la qual la policia estava controlant a certes persones que es consideraven líders socials, amb l'objectiu d'obtenir informació sobre les seves actuacions. Els mètodes de vigilància incloïen seguiment a peu i amb cotxe, enregistraments de vídeo i àudio, i intervencions de telèfons, sense autorització judicial. A més, en els últims anys s'ha incrementat la vigilància, la intimidació i l'ús de la força per la policia en context de manifestació.

A Alemanya, la situació política amb l'auge de l'extrema dreta i la gestió de la migració ha obert una bretxa que amenaça amb la vulneració de drets bàsics. A més, això ha propiciat un increment de les lleis de vigilància de les comunicacions i la reducció del dret a la privacitat de la ciutadania.

A França, les accions legislatives en matèria d'antiterrorisme han arribat a mantenir durant mesos l'estat d'emergència i, d'aquesta manera, a limitar el dret a la manifestació. Segons mitjans de comunicació alternatius com Taranis News, han servit per facilitar detencions arbitràries d'activistes reconeguts al país. A això, se suma la gestió de les últimes mobilitzacions socials al país. El periodista David Dufresne va publicar en Mediapart un informe exhaustiu, en el qual recompta la repressió a París del Moviment Armilles Grogues (*Mouvement des Gilets Jaunes*). En ell, assegura que més de 202 persones van patir ferides al cap, 21 n'haurien perdut un ull i 5 una mà. A tot això se suma que, l'abril del 2019, es va aprovar la Llei 2019-209 de reforç de l'ordre públic en les manifestacions, coneguda popularment com a llei «anticasseur» (lleï antivan-dalisme), que estableix mesures extremadament restrictives al dret de reunió i de manifestació.

Aquestes accions i contextos suposen un atac directe a l'exercici dels drets humans i les llibertats fonamentals que caracteritzen l'estat de dret i la democràcia. Només podrem fer front col·lectiu de defensa de drets analitzant les seves tendències i elaborant estratègies conjuntes.

Aquest estudi ha estat elaborat per Clàudia Nadal¹ amb l'ajuda indispensable de Tomás Rojas i Paula Boet; i sota la supervisió i coordinació de Laura Medina i Thais Bonilla.

Metodologia

Per a la realització de l'estudi s'ha dut a terme una anàlisi en profunditat de diverses fonts primàries i secundàries. La lectura de la legislació en vigor i de les declaracions oficials dels governs ha estat un element nuclear per representar amb fidelitat el context legal i polític. A més, s'ha dut a terme una recerca contrastada de la informació recollida pels mitjans de comunicació dels diferents països objecte d'estudi, així com de les fonts oficials dels estats, entre altres, diaris oficials, notes de premsa i discursos oficials.

Aquest informe reflecteix també la informació recollida per organitzacions, iniciatives i plataformes que documenten periòdicament i incansablement les vulneracions del dret a la protesta. Volem destacar la Red Malla, Civic Space Watch, Civicus Monitor i Reporters Sense Fronteres. Finalment, ha estat inestimable l'experiència de diverses organitzacions que treballen sobre el terreny, ja que ens ha permès conèixer de primera mà les experiències de les organitzacions que actuen als països objecte d'estudi. En aquest sentit, agraïm especialment la col·laboració de l'European Civic Fòrum, Vox Public, European Center for Non-for-Profit Law, l'Hèlsinki Foundation for Human Rights i la Hungarian Civil Liberties Union, a qui hem tingut l'honor d'entrevistar.

La recerca per a aquest informe s'ha dut a terme en la primera meitat de l'any 2019, i plasma els esdeveniments més rellevants succeïts en les últimes dues dècades. Entenem que l'acotació temporal és sempre una tasca difícil en una Europa que evoluciona a un ritme frenètic. Nosaltres hem optat per basar-nos en esdeveniments destacats que, per la seva importància, han marcat un abans i un després en el dret a la protesta en cada país. Hem volgut es-

¹ Clàudia Nadal és consultora en Dret Internacional i Drets Humans, amb una experiència sòlida en organitzacions internacionals, com l'Organització Internacional del Treball, i ha col·laborat en diversos casos sobre llibertat d'associació, la llibertat d'expressió i els drets sindicals.

mentar els esdeveniments notoris que han succeït en els últims anys, prestant una atenció especial a aquells casos més mediàtics i que han ocupat un espai important en el debat públic. En aquest sentit, la informació aportada per les organitzacions entrevistades ha estat inestimable. Ens ha permès identificar els punts d'inflexió en el desenvolupament de les polítiques públiques nacionals i locals. Els motius de preocupació que s'exposen, tanmateix, s'estenen d'una manera més genèrica a altres manifestacions i actes de protesta que no esmentem en aquest estudi, perquè les situacions de repressió rarament són esdeveniments aïllats.

2

CONTEXT

I MARC

INTERNACIONAL

Conceptualització

El *dret a la protesta* o *dret a protestar*, encara que no existeix codificat com a tal en els principals tractats de drets humans, és un concepte que engloba un grup de drets fonamentals, reconeguts individualment, l'objectiu dels quals és salvaguardar el mateix bé comú: la pluralitat en la participació política de la societat. En concret, parlem del dret a la reunió pacífica, a la llibertat d'expressió i a la llibertat d'informació com a instruments per mostrar les diverses opinions que existeixen en la societat i per canalitzar la dissidència i la disconformitat. Aquests drets s'entrellacen de tal manera en l'exercici del dret a la protesta que resulta complicat distingir-los entre ells. Per exemple, en participar en una protesta pacífica es poden exercir simultàniament el dret a la llibertat de reunió, d'associació, d'expressió i de participació en els assumptes públics.²

Històricament, la possibilitat de mostrar desacord amb l'administració estatal i altres nuclis de poder ha estat essencial per a la consecució i el manteniment de la resta de drets humans. En aquest sentit, el dret a la protesta és un dret de rellevància especial, ja que es troba en la base del manteniment de l'actual sistema de garanties: permet protegir els avanços socials aconseguits i perseguir-ne de nous.

És important destacar la seva relació estreta amb la llibertat d'associació. Tot i que la protesta no ha de succeir necessàriament d'una manera organitzada i en col·lectiu, sovint és així. La llibertat d'associació, no obstant això, engloba una altra dimensió: el dret a organitzar-se i a l'acció estructurada. Així doncs, la llibertat d'associació protegeix també la creació d'entitats d'acció política i social, com ara sindicats i partits polítics, i tots els elements que vinguin a assegurar la independència i la capacitat d'actuar d'aquestes institucions. La llibertat d'associació en sentit ampli està fora de l'abast d'aquest estudi, que se centra en el dret a la protesta en tots els àmbits, tant individual com col·lectiu.

2. Nacions Unides, Assemblea General; Consell de Drets Humans. (2013). La promoció i la protecció dels drets humans en el context de les manifestacions pacífiques. A/HRC/RES/22/10, 22è període de sessions (9 d'abril del 2013). [Disponible en línia: <https://undocs.org/es/A/HRC/RES/22/10>].

Tendències legislatives i polítiques a Europa en relació amb el dret a la protesta

La societat civil, tant si està organitzada com si no, exerceix un paper crucial en la promoció dels drets humans i contribueix així al funcionament del sistema democràtic. Les formes de participació de la societat civil són diverses en tots els territoris de la Unió Europea, a causa de la seva diferent evolució històrica. Tanmateix, s'influencien les unes a les altres. D'una banda, la mena d'organitzacions existents en cada país varia considerablement, tant en l'àmbit organitzatiu, com en forma i grandària, i hi coexisteixen, en diverses proporcions, grans entitats internacionals i organitzacions locals petites, que es basen en el voluntariat. Així mateix, si bé a tots els estats membres de la Unió Europea existeixen entrebancs a la seva actuació, la naturalesa i la magnitud d'aquestes restriccions varia d'un país a un altre.³

En termes genèrics, podem dir que, a la Unió Europea, aquests obstacles consisteixen a: (a) canvis desfavorables en la legislació o (b) una mala aplicació de les lleis, fins i tot de manera estratègica; (c) traves per accedir a recursos financers i altres mitjans per garantir la supervivència de les organitzacions; (d) dificultats per accedir als responsables polítics i per influir en les seves decisions; i (e) intimidacions i assetjaments a les persones defensores de drets humans, inclòs el discurs negatiu dirigit a deslegitimar i estigmatitzar la societat civil organitzada.⁴

Centrant-nos en els països que són objecte d'aquest estudi comparatiu, hem observat dues tendències reguladores en relació amb el dret a la protesta.

D'una banda, trobem països que han centrat les seves energies en regular l'accés a la informació i en eliminar les opinions dissidents del debat públic.

3 European Union Agency for Fundamental Rights. (2018). «Dificultades a las que se enfrentan las organizaciones de la sociedad civil que trabajan en el ámbito de los derechos humanos en la Unión Europea (Resumen)». [Disponible en línea: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-challenges-facing-civil-society-summary_es.pdf].

4 *ib.*

Els partits en el poder han aconseguit col·locar al comandament de totes les institucions i entitats públiques persones afins al govern, i boicotejar —mitjançant els instruments de finançament— els mitjans independents. A Polònia i a Hongria hem vist com la majoria parlamentària ha ajudat la causa partidista aprovant reformes del sistema judicial que posen en dubte la independència del Tribunal Suprem i Constitucional, així com lleis que permeten el control del contingut de les emissions de la televisió i ràdio públiques.

D'altra banda, trobem països que han creat un estat policia, que vigila molt la seva ciutadania. La preocupació per la seguretat de l'estat ha servit per justificar l'aprovació de lleis noves, que han imposat restriccions en l'ús i gaudi de l'espai públic. A França i a Espanya hem observat l'aparició de lleis de seguretat interior que augmenten els poders de la policia per controlar els espais i les persones, sense establir controls judicials ni límits clars a aquestes noves potestats. A Alemanya, en canvi, hem observat un increment de les lleis de vigilància de les comunicacions i una reducció del dret a la privacitat de la ciutadania.

En tots els estats, hem observat els reptes següents per a societat civil:

Primer, l'ús de la maquinària legal per reprimir a la societat civil. Per exemple, la creació d'obstacles al reconeixement o registre d'organitzacions o l'aprovació de restriccions al dret de reunió pacífica. Diversos estats mantenen lleis penals que prohibeixen difamar o injuriar a les institucions de l'estat o als símbols nacionals, restringint la llibertat d'expressió d'una manera desproporcionada. En particular, a Polònia i a Hongria, s'observa l'ús de la legislació penal per defensar l'«honor» i la «bona imatge» de la nació.

En segon lloc, l'ús desproporcionat de la força. Les autoritats policials han vist les seves potestats incrementades en els últims anys, amb legislacions vagues i poc explorades judicialment. L'ús de detencions, sancions i avisos com a tècniques d'intimidació és cada vegada més habitual. També s'observa l'ús d'armament no letal per controlar les manifestacions (entre altres, bales de goma i gas pebre), que se suma a estratègies policials dirigides a provocar innecessàriament tensió amb qui es manifesta. En molts països, com a Espanya i a Alemanya, no existeixen mecanismes imparcials de recerca dels policies responsables.⁵

5 *ib.*

En tercer lloc, les limitacions d'accés als recursos econòmics i al finançament públic. No hi ha dubte que la normativa i les polítiques relacionades amb l'accés als recursos econòmics tenen un impacte significatiu en la llibertat d'associació i en la capacitat de la societat civil per treballar eficaçment. Segons l'Agència de la Unió Europea per als Drets Fonamentals, alguns dels problemes més comuns per a les organitzacions són: la reducció dels fons disponibles després de la crisi econòmica, les retallades de finançament per a algunes activitats i causes concretes, i l'existència de traves burocràtiques per accedir al finançament. A Hongria, hem observat la implantació de campanyes de descrèdit en els mitjans de comunicació pública contra les organitzacions que reben finançament estranger. A França i a Polònia, les organitzacions que treballen amb persones migrades i víctimes de la violència de gènere, respectivament, han vist els fluxos de fons tallats quan les autoritats locals s'oposaven frontalment a la seva posició ideològica.

En quart lloc, el dret a la participació s'ha vist coartat per una limitació de la informació disponible. Hem observat crítiques notables respecte a limitacions a l'accés a la informació sobre propostes polítiques o legislatives. En tots els països hem observat una falta de protecció del periodisme d'investigació, en favor dels interessos polítics o empresarials. En alguns casos, la divulgació d'informació confidencial, fins i tot quan és d'interès públic, s'està sancionant amb severitat. D'altra banda, en tota la Unió Europea s'observa una falta de voluntat política per dur a terme consultes prèvies a l'aprovació de les lleis.⁶ En aquest sentit, s'aproven les normes mitjançant procediments accelerats, o bé s'estableixen processos de participació amb terminis estrictes i poc realistes per a l'enviament de comentaris i observacions.

En últim terme, s'ha judicialitzat la protesta. Les activitats que poden ser sancionades i les penes imposades s'han incrementat. Els procediments, que són llargs i costosos, promouen l'esgotament entre la societat civil i un clima d'autocensura. A Espanya, una interpretació estricta per part de la Fiscalia de l'Estat dels crims d'enaltiment del terrorisme i humiliació a les víctimes de terrorisme ha portat a nombrosos artistes i humoristes davant els tribunals. A França, algunes empreses estan portant a terme una autèntica guerra en els tribunals contra periodistes que revelen activitats de legalitat sospitosa.

6 *ib.*

Com a resultat, assistim a una transformació de la societat civil, que busca adaptar-se i trobar vies noves per fer sentir la seva veu. Hem observat l'aparició de nombrosos moviments que es creen i s'organitzen mitjançant les xarxes socials, així com mètodes d'organització nous, més assemblearis i sense líders definits. La Maecenata Foundation, un centre de recerca que fa el seguiment de l'activitat de la societat civil a Europa, observa una transformació de les organitzacions de la societat civil cap a entitats noves més petites, més efímeres i més polititzades.⁷

També advertim una gran atenció per part dels governs i la comunitat empresarial, que a vegades cedeixen a les pressions de les protestes, i d'altres inverteixen molts esforços i recursos en reprimir les veus crítiques. No obstant això, la Maecenata Foundation també assenyala la contradicció aparent que existeix en l'espai que ocupa la societat civil. Mentre que els governs de l'Europa occidental semblen estar fomentant la participació ciutadana, això no es tradueix en un increment de l'espai per a la societat civil, sinó que sovint es creen traves burocràtiques per mitjà de la sobreregulació.⁸

7 European Civic Forum. (2019). «Activizenship, Democracy under stress/rebuilding trust/ rights for all». Capítol "What lies behind the concept of civil society?", pàg.46-50. [Disponible en línia: <http://civic-forum.eu/publication/view/activizenship-3>].

8 *ib.*

3

ESTUDI

COMPARATIU

Alemanya

Context legal i polític

Introducció. Alemanya és una democràcia representativa amb una cultura política i una societat civil vibrant. Les llibertats cíviques, incloses la llibertat d'associació, reunió pacífica i expressió, són respectades àmpliament, tant en la llei com en la pràctica. Tanmateix, en els últims anys, la tensió social ha augmentat al país de manera notable, i ha posat a prova el sistema democràtic.⁹ Les autoritats han abordat les amenaces terroristes i altres preocupacions de seguretat a través d'una vigilància més exhaustiva de les comunicacions privades.

El debat polític s'ha endurit, entre altres motius, després de la gran afluència de sol·licitants d'asil al país l'any 2015 i després de l'augment dels moviments d'extrema dreta. Amb l'objectiu d'eliminar el discurs de l'odi, les institucions alemanyes van intervenir per regular els espais de debat públic, sobretot, les xarxes socials. Moltes organitzacions de la societat civil (OSC) van criticar que la legislació nova platejava un risc per a l'exercici de la llibertat d'expressió.

Polarització del debat sobre la migració. L'any 2015, Alemanya va ser testimoni de les xifres d'immigració més altes des del 1992, amb un superàvit migratori d'1,14 milions de persones i un registre històric de sol·licitants d'asil (890.000 arribades documentades en el sistema de quotes de distribució inicial de sol·licitants d'asil).¹⁰ En el mateix període, van sorgir grans moviments de

9 Els resultats de l'indicador de Freedom House per a l'any 2018, classifiquen Alemanya com a país d'estatus de «Free» (lliure) i li atorguen una puntuació de 94 sobre 100 en l'escala de llibertats. [Disponible en línia: <https://freedomhouse.org/country/germany/freedom-world/2018>]. Veieu també: plataforma *Tracking Civic Spaces* gestionada per Monitor Civicus. [Disponible en línia: <https://monitor.civicus.org/country/germany/>].

10 Federal Office for Migration and Refugees (BAMF), Ministeri de l'Interior d'Alemanya. (2015). «Migrationsbericht 2015» (Informe de migració, 2015). [Disponible en línia (anglès): <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/EN/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2015.html>].

protesta i grups d'extrema dreta que s'oposaven a la immigració a Alemanya. Entre ells, es troben Alternativa per a Alemanya (AfD, per les seves sigles en alemany), que el 2017 es va convertir en el bloc d'oposició més gran del país, i el moviment islamòfob Europeus Patriòtics contra la Islamització d'Occident (PEGIDA, per les seves sigles en alemany).

Això va comportar una polarització del discurs polític, inclòs el discurs d'incitació a l'odi i a la violència, que va portar les autoritats alemanyes al tancament de portals en línia considerats extremistes.¹¹ L'octubre del 2017, el Parlament alemany (*Bundestag*) va aprovar la llei de xarxes (NetzDG, per les seves sigles en alemany), que exigeix els gestors de xarxes socials que prenguin mesures per filtrar el contingut que es difon en elles. Si bé la llei pretén abordar la propagació de publicacions «criminals i anticonstitucionals», a Alemanya, la societat civil va expressar la seva preocupació pel risc de censura també de contingut apropiat i per deixar en mans d'entitats privades la limitació de la llibertat d'expressió.¹²

Vigilància de les comunicacions privades. L'any 2013, els documents que va filtrar Edward Snowden, antic contractista de l'Agència de Seguretat Nacional dels Estats Units (NSA, per les seves sigles en anglès), van revelar que l'agència, en col·laboració amb el Servei Federal d'Intel·ligència d'Alemanya (BND, per les seves sigles en alemany), havia recopilat en secret dades sobre comunicacions privades a Alemanya. El 2017, es va tancar sense resultats conclouents una recerca parlamentària sobre la naturalesa de la cooperació entre la NSA i el BND. L'informe va aixecar fortes crítiques dels partits de l'oposició, especialment el Partit d'Esquerra i els Verds, que es van negar a signar la versió final del document. Aquests mateixos partits havien inclòs recomanacions en l'informe que hem esmentat, entre altres, la necessitat de sotmetre a una supervisió externa i parlamentària major als Serveis d'Intel·ligència d'Alemanya i acabar el que van anomenar «una guerra secreta en, des de i amb Alemanya».¹³

11 El 31 d'agost del 2017, Reporters Sense Fronteres va criticar el tancament d'una pàgina web d'extrema esquerra en contra de la globalització que, segons les autoritats, hauria difós continguts «criminals i inconstitucionals». [Disponible en línia: <https://rsf.org/en/news/rsf-criticizes-germanys-ban-leftist-website-constitutionally-questionable>].

12 Reporters Sense Fronteres, Alemanya. [Disponible en línia: <https://rsf.org/en/germany>]

13 Per a més informació, veieu el reportatge de Deutsche Welle «NSA spying scandal committee presents controversial final report», del 28 de juny del 2017. [Disponible en línia:

Després de l'escàndol, el *Bundestag* va aprovar una llei en juny del 2017 per reformar el BND. La legislació nova va enfortir la vigilància governamental de les activitats d'intel·ligència, però la societat civil la va condemnar àmpliament, per permetre de manera explícita certa mena d'activitats de vigilància a periodistes estrangers, com veurem més endavant.

Espai d'actuació de la societat civil i llibertat d'associació

Situació de la llibertat d'associació. La societat civil alemanya continua sent relativament lliure d'establir les seves pròpies agendes, participar en una gran varietat d'activitats i de representar una pluralitat d'opcions ideològiques. Des del segle XIX, diverses organitzacions de la societat civil han cooperat braç a braç amb els governs locals i nacionals, gràcies a un sistema legal que facilita la creació d'associacions i entitats.

OSC treballant amb migrants. Si bé l'Estat no interfereix en el treball de les associacions, des de l'any 2015 s'han documentat diversos atacs d'actors no estatals, sobretot contra associacions i persones que treballen amb persones migrants i persones refugiades.

Els atacs contra persones refugiades i els seus habitatges van aconseguir un màxim de 3.500 l'any 2016. Només en la primera meitat del 2018, es van reportar al voltant de 700 atacs.¹⁴

El 2016, l'Institut Alemany de Drets Humans va informar: «amb la nova situació i assistència dels refugiats a Alemanya, els qui treballen activament amb les persones refugiades s'han convertit en un blanc per a l'odi i la violència. Segons les estimacions d'organitzacions de la societat civil, els organismes governamentals no reconeixen prou aquesta amenaça».¹⁵

<https://www.dw.com/en/nsa-spying-scandal-committee-presents-controversial-final-report/a-39453668>].

14 Freedom House, Informe sobre Alemanya, 2018. [Disponible en línia: <https://freedomhouse.org/country/germany/freedom-world/2018>].

15 Monitor Tracking Civic Spaces, Monitor Civicus: Alemanya. [Disponible en línia: <https://monitor.civicus.org/country/germany/>].

OSC en política. Les associacions, fundacions i organitzacions corporatives sense ànim de lucre (ONP) tenen dret a rebre donacions exemptes d'impostos si «persegueixen finalitats de benefici públic, caritatius o relacionats amb l'Església».

La legislació tributària enumera 25 activitats susceptibles de rebre tals beneficis fiscals. Si bé aquesta llista inclou «la promoció general de l'estat democràtic» i «la promoció de la participació ciutadana per a finalitats caritatives, benèvoles i eclesials», el codi tributari no inclou la promoció de polítiques públiques (*advocacy*), com pot ser la promoció dels drets humans o el medi ambient. Les OSC que participen en activitats d'incidència política cauen en una llacuna legal i han de registrar les seves activitats sota un propòsit diferent, per exemple, «promoció de l'educació democràtica». Com a resultat, s'han documentat casos en què les autoritats han denegat les ajudes econòmiques esmentades.¹⁶

L'any 2014, es va privar a la xarxa internacional d'activistes ATTAC dels seus beneficis fiscals, per realitzar, segons les autoritats, «activitats de naturalesa política més enllà de les finalitats prescrites de benefici públic». Aquesta decisió va ser apel·lada davant el tribunal local i de nou davant el Tribunal Fiscal Federal. En la seva disposició de febrer del 2019, el Tribunal Suprem va dictaminar que «influir en la presa de decisions polítiques i donar forma a l'opinió pública [...] no compleix un propòsit caritatiu».

Aquesta decisió podria afectar la supervivència d'un gran nombre d'organitzacions que participen avui dia en la promoció dels drets humans en l'àmbit polític i parlamentari.¹⁷

16 Civic Space Watch, «GERMANY: The case of ATTAC in light of globally closing civic spaces», 17 de juliol del 2017. [Disponible en línia: <http://civicspacewatch.eu/germany-the-case-of-attac-in-light-of-globally-closing-civic-spaces/>].

17 Civic Space Watch, «GERMANY: ATTAC ruling could affect a thousand organisations – Interview with Coalition for Legal certainty for political advocacy», 29 d'abril del 2019. [Disponible en línia: <http://civicspacewatch.eu/germany-attac-ruling-could-affect-a-thousand-organisations-interview-with-coalition-for-legal-certainty-for-political-advocacy/>].

Dret a la informació i llibertat de premsa

Situació de la llibertat d'informació. Els mitjans de comunicació actuen amb llibertat i representen una pluralitat d'opcions ideològiques.¹⁸ En els últims anys, el *Bundestag* ha aprovat nombroses reformes legislatives que pretenen controlar i vigilar les telecomunicacions, així com criminalitzar l'ús d'informacions que s'han obtingut de manera il·legítima.¹⁹

La premsa ha sofert nombroses intimidacions mentre cobria manifestacions, incloent-hi violència física. És d'especial preocupació que les targetes d'identificació de premsa oficials només estiguin disponibles per a les persones que exerceixen com a periodistes a temps complet o com el seu treball principal, deixant la resta de professionals sense el mateix nivell de protecció.²⁰

Protecció del periodisme d'investigació. Les activitats periodístiques tradicionalment han estat excloses de les restriccions sobre accés a la informació confidencial i han gaudit de certes concessions. Per exemple, la llei G10 exceptua el periodisme de les restriccions que es poden imposar per la confidencialitat del correu electrònic i les telecomunicacions. Aquest règim especial no s'ha mantingut en les regulacions noves, la qual cosa va portar a les associacions de mitjans a protestar contra el que consideraven «una sèrie de lleis de control que representen una amenaça per a la llibertat dels mitjans».²¹

Per exemple, la llei Gesetz zum Schutz von Geschäftsgeheimnissen (abreujat GeschGehG), sobre protecció dels secrets comercials confidencials, preveia una protecció absoluta dels secrets empresarials, sense definir bé aquest con-

18 Freedom House, Informe sobre Llibertat de Premsa: Alemanya, 2016. [Disponible en línia: <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2016/germany>].

19 Reporters Sense Fronteres, dades i informació sobre Alemanya. [Disponible en línia: <https://rsf.org/en/germany>].

20 Civic Space Watch, «GERMANY: Journalists facing conflict with emergency responders over filming», 9 d'agost del 2018. [Disponible en línia: <https://civicspacewatch.eu/germany-journalists-facing-conflict-with-emergency-responders-over-filming/>]. Veieu també: Freedom House, Informe sobre Alemanya, 2018. [Disponible en línia: <https://freedomhouse.org/country/germany>].

21 Netzpolitik.org, «Samstag in Berlin: Demonstrieren gegen Überwachung, feiern für Grundrechte» (Dissabte a Berlín: manifestació contra la vigilància, celebració pels drets fonamentals), 6 de setembre del 2017. [Disponible en línia: <https://netzpolitik.org/2017/samstag-in-berlin-demonstrieren-gegen-ueberwachung-feiern-fuer-grundrechte/>].

cepte ni deixar espai per a la denúncia de frauds i activitats il·legals. Després d'una gran mobilització de la comunitat de premsa, es va esmenar la llei, i en la seva nova redacció inclou exempcions pensades per protegir denunciants, periodistes i persones empleades. Les sancions previstes en la llei GeschGehG no s'apliquen quan l'adquisició, ús o divulgació de la informació siguin adequats per protegir l'interès públic general.²²

El redactor en cap del centre de recerca Correctiv, Oliver Schröm, té una causa judicial perquè se sospita que va traïr secrets comercials. Schröm i el seu equip havien investigat les anomenades transaccions bancàries «Cum-Cum» i «Cum-Ex», un frau d'almenys 55 mil milions d'euros que havia estat realitzant una xarxa internacional d'inversors, banquers, comptadors i advocats. El març del 2018, el fiscal de Zurich va sol·licitar formalment al fiscal d'Hamburg que obrís una recerca sobre Schröm i l'acusés d'«instigació a la traïció de secrets comercials».²³

La llei de l'informant. El desembre del 2015, va entrar en vigor una disposició penal que castiga amb fins a tres anys de presó el maneig de les dades obtingudes per mitjans il·legals.²⁴ Aquesta legislació s'aplica sense cap distinció al periodisme d'investigació. A aquesta falta de protecció per a activitats periodístiques, es pot afegir un suplement que preveu el Codi de Procediment Penal, que permet emprendre cerques en les oficines editorials i confiscar proves i d'altres evidències oposades.²⁵

22 Per a més informació, veieu: Mayer & Brown, «Germany Introduces New Trade Secrets Act Which Imposes Extensive Preventive Measures on Companies» (Alemanya presenta una llei de secrets comercials nova que imposa mesures preventives àmplies a les empreses), 11 d'abril del 2019. [Disponible en línia: <https://www.mayerbrown.com/en/perspectives-events/blogs/2019/04/germany-introduces-new-trade-secrets-act-which-imposes-extensive-preventive-measures-on-companies>].

23 Per a més informació, veieu: Columbia Journalism Review, «He helped expose one of the biggest scams in history. Now he's being prosecuted.» (Va ajudar a desvelar una de les estafes més grans de la història. Ara està sent processat), 20 de febrer del 2019. [Disponible en línia: <https://www.cjr.org/analysis/oliver-schrom.php>].

24 Article 202d del Codi Penal Alemany.

25 Secció 97 del Codi de Procediment Penal.

En un cas excepcional, el fiscal federal va encausar dos periodistes del diari Netzpolitik.org per traïció, perquè se sospitava que havien desvelat un secret d'estat. Segons el mitjà, els motius per encausar els dos periodistes eren polítics: frenar el debat públic sobre la vigilància en línia després del cas Snowden.²⁶ Finalment, el cas es va arxivar sense condemna.²⁷

Vigilància de comunicacions privades i espionatge de periodistes estrangers. El 2016,²⁸ la Llei de Reforma d'Intel·ligència Estrangera va ampliar la capacitat del Servei Federal d'Intel·ligència (BND) perquè pogués recopilar informació dels serveis de missatgeria en línia, com WhatsApp. La llei nova estableix diversos nivells de protecció segons la nacionalitat de la persona. Així doncs, el BND no pot espionar a nacionals alemanys, però, en canvi, pot realitzar espionatge limitat a persones que tinguin la nacionalitat d'altres països de la Unió Europea, i pot espionar sense cap restricció a qui vingui de tercers països, sempre que es basi en la necessitat de protegir el país.²⁹ A més, la llei permet al BND compartir aquesta informació amb agències estrangeres.³⁰

La societat civil alemanya ha expressat la seva preocupació pel fet que les activitats periodístiques no estiguin exemptes d'aquestes mesures. Segons l'Spiegel, aquesta mena d'espionatge ja ha succeït en el passat, quan el BND va investigar uns periodistes estrangers de la BBC britànica a l'Afganistan i a Londres, del New York Times a l'Afganistan i telèfons mòbils i satel·litaris de l'agència de notícies Reuters a l'Afganistan, al Pakistan i a Nigèria.³¹

El projecte de llei es va rebre amb crítiques generalitzades per part de les associacions de mitjans de comunicació i de les persones defensores dels drets

26 Per a més informació, veieu: <https://netzpolitik.org/2015/suspicion-of-treason-federal-attorney-general-announces-investigation-against-us-in-addition-to-our-sources/>.

27 Freedom House, Informe sobre Llibertat de Premsa: Alemanya, 2016. [Disponible en línia: <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2016/germany>].

28 En vigor des de gener del 2017.

29 Per a més informació, veieu: <https://www.lawfareblog.com/new-rules-sigint-collection-germany-look-recent-reform>.

30 Veieu també: <https://monitor.civicus.org/newsfeed/2016/08/23/proposed-intelligence-law-threatens-media-freedoms/>.

31 Per a més informació, veieu: <https://rsf.org/en/news/spiegel-report-german-foreign-intelligence-agency-bnd-spied-foreign-journalists>.

humans, i el van condemnar tres relators especials de les Nacions Unides.³² A més, van criticar les diferències de tracte en detriment dels ciutadans i ciutadanes no alemanys, considerant-ho discriminatori.³³ El representant de l'OSCE per la llibertat dels mitjans de comunicació va argumentar que el projecte de llei crea «condicions extremes per a la recopilació i el processament de dades» i ofereix «garanties insuficients per als drets de periodistes, advocats i advocades estrangers».³⁴

Atacs contra periodistes. Des de l'any 2015, el nombre de casos d'atacs contra periodistes ha augmentat, en la seva majoria mentre cobrien manifestacions. Reporters Sense Fronteres i el Ministeri de l'Interior d'Alemanya van documentar un augment de les agressions contra membres de la premsa en tot el país. Les víctimes d'aquests atacs són, en la seva majoria, fotògrafs, equips de càmeres o reporters que cobrien les manifestacions del moviment islamòfob Pegida i les seves sucursals regionals, o en concentracions o contra-manifestacions de l'extrema dreta. Segons Reporters Sense Fronteres, els exponents d'aquests moviments han estigmatitzat els mitjans de comunicació com a «premsa mentidera», la qual cosa converteix els seus professionals en un blanc d'insults i fustigacions col·lectives.³⁵

La ciutat alemanya de Chemnitz va ser l'epicentre d'enfrontaments feroços a principis de maig del 2019 entre grups a favor i en contra de la immigració. Els mitjans de comunicació MDR Fernsehen, Der Spiegel, Watson, Buzzfeed Alemanya, ARD i Funke Mediengruppe van informar d'un nivell alt d'hostilitat i d'atacs contra els seus periodistes.

32 Els relators especials de les Nacions Unides, David Kaye (Llibertat d'Opinió i Expressió), Michel Frost (Situació de Defensors dels Drets Humans) i Mónica Pinto (Independència de Jutges i Advocats) van expressar que els preocupava el projecte i l'amenaça que aquest suposa per a l'exercici del dret a llibertat d'expressió. [Disponible en línia: <https://rsf.org/en/news/three-un-special-rapporteurs-criticize-german-foreign-intelligence-reform-bill>].

33 *ib.*

34 OSCE, Press release, «Surveillance amendments in new law in Germany pose a threat to media freedom, OSCE Representative says, asks Bundestag to reconsider bill», 8 de juliol del 2016.

35 Segons Reporters Sense Fronteres, l'any 2018 es va registrar un augment del nombre d'atacs contra periodistes respecte als dos anys anteriors a Alemanya. Molts d'aquests casos estan vinculats als disturbis en Chemnitz. [Disponible en línia: <https://rsf.org/en/news/clear-increase-violence-against-journalists-germany-2018>].

Michael Rediske, membre executiu de la junta directiva de Reporters Sense Fronteres Alemanya, va declarar: «L'ambient en les protestes a Chemnitz va ser més hostil per als mitjans de comunicació que el que hem experimentat des que va començar el moviment islamòfob de Pegida el 2015. És inacceptable que els professionals del periodisme a Alemanya temin per la seva pròpia seguretat només perquè cobreixen grans esdeveniments públics».³⁶

Inactivitat policial. Des de fa vint-i-cinc anys, existeix un codi de conducta per a la cooperació entre la policia i els mitjans de comunicació, per mitjà del qual el cos de policia rep formació sobre la llei de mitjans de comunicació. No obstant això, Reporters Sense Fronteres Alemanya criticava en el seu informe del 2016 «Nahaufnahme» («Primer pla») que els agents de policia prenen una actitud passiva quan s'impedia a periodistes a fer el seu treball, i es van documentar diversos incidents referents a aquesta qüestió.³⁷

El 2017, també es van documentar diversos atacs contra periodistes a Hamburg, abans i durant la cimera del G20 el juliol del 2017. Els manifestants van atacar els mitjans de comunicació i la policia els va ruixar amb gas pebre i canons d'aigua, fins i tot quan eren clarament identificables com a mitjans de comunicació.

Abans de la cimera del G20 a Hamburg, la policia federal (BKA) va retirar l'acreditació a 32 mitjans de comunicació, amb molt poca antelació i al·legant «motius de seguretat» vagues. A finals del mes d'agost del 2017, el Ministeri de l'Interior d'Alemanya va admetre que la decisió de posar en una llista negra alguns periodistes no sempre es va basar en fets fundats, i que en almenys quatre casos la decisió de retirar l'acreditació va ser incorrecta.³⁸

36 Reporters Sense Fronteres, «Clear increase in violence against journalists in Germany in 2018», 10 de setembre del 2018. [Disponible en línia: <https://rsf.org/en/news/clear-increase-violence-against-journalists-germany-2018>].

37 Civic Space Watch, «GERMANY: Journalists facing conflict with emergency responders over filming», 9 d'agost del 2018. [Disponible en línia: <https://civicspacewatch.eu/germany-journalists-facing-conflict-with-emergency-responders-over-filming/>].

38 RSF. (2017). UN Human Rights Council Universal Periodic Review. [Disponible en línia: https://www.reporter-ohne-grenzen.de/uploads/tx_ifnews/media/UPR30_Germany_en_final.pdf].

Llibertat d'expressió i de pensament

Situació de la llibertat d'expressió i de pensament. La llibertat d'expressió està protegida en la Constitució, amb l'excepció del discurs de l'odi, la defensa del nazisme i la negació o trivialització de l'Holocaust. També és considerat un crim l'insult a la prefectura d'estats d'altres països. Així i tot, la societat civil ha documentat un augment en el discurs d'odi a través de les xarxes socials, dirigit, en la seva majoria, a persones estrangeres, persones refugiades i persones de la comunitat LGBTI.³⁹

L'abril de l'any 2016, les autoritats alemanyes van accedir a una sol·licitud del president turc Erdoğan per iniciar recerques contra un crític satíric alemany, Jan Böhmermann, la qual cosa va generar inquietuds sobre el compromís del govern amb la llibertat d'expressió. L'octubre de l'any 2016, els fiscals encarregats van anunciar que no es presentarien càrrecs contra Böhmermann.

Prevenició del discurs de l'odi en les xarxes socials: la llei de xarxes socials. Tractant d'abordar la propagació del discurs de l'odi i la incitació a la violència en internet, les autoritats alemanyes van criticar en diverses ocasions la falta d'iniciativa de Facebook per eliminar el contingut prohibit de la seva plataforma.⁴⁰ L'octubre del 2017, el *Bundestag* va aprovar la llei de xarxes (NetzDG), que exigeix que els proveïdors de les plataformes en línia eliminin el contingut «clarament il·legal» en 24 hores a partir de la data de notificació, i el contingut que «pugui constituir discurs de l'odi» en set dies. Si no actuen, poden ser sancionades amb multes de fins a 50 milions d'euros.⁴¹

Les veus crítiques van expressar la seva preocupació pel trasllat de responsabilitat de l'estat a les empreses privades, ja que les empreses de tecnologia

39 Monitor Tracking Civic Spaces, Monitor Civicus: Alemanya. [Disponible en línia: <https://monitor.civicus.org/country/germany/#newspost-658>].

40 El Ministre de l'Interior d'Alemanya, Thomas de Maizièrre, en una visita a l'empresa estatunidenca, va demanar accions majors per controlar els continguts racistes o d'incitació a la violència. [Disponible en línia: <https://www.reuters.com/article/us-germany-facebook-idUS-KCN1141S6>].

41 Freedom House, Freedom on the Net 2018: Germany, 1 de novembre del 2018. [Disponible en línia: <https://www.refworld.org/docid/5be16b164.html>].

són les que determinen quins continguts es permeten en línia.⁴² Específicament, van destacar la manca de supervisió oficial del procediment d'eliminació per detectar l'«*overblocking*» (*bloqueig excessiu*), ja que no existeixen mecanismes legals per apel·lar aquestes decisions.⁴³

Només en la primera meitat del 2018, Google va afirmar haver rebut al voltant de 215.000 queixes contra vídeos en la seva plataforma YouTube. D'acord amb la companyia, això va comportar que el 27 % del contingut que s'havia denunciat en aquest període es retirés.⁴⁴

Trung Khoa Le, un periodista vietnamita exiliat a Alemanya, va veure el seu compte de Facebook bloquejat després que l'afegiren, sense el seu consentiment, com a administrador d'una pàgina que contenia violacions greus de les condicions d'ús de Facebook. Reporters Sense Fronteres va documentar fins a 23 casos similars, que van ser relacionats amb intents del govern vietnamita de suprimir les veus crítiques fora del país. Reporters Sense Fronteres va destacar la manca de mecanismes efectius per apel·lar la decisió de bloquejar el compte de Li, i va demanar una supervisió democràtica d'aquesta mena de decisions de l'empresa.⁴⁵

Dret de reunió pacífica i de manifestació

Situació del dret a una reunió pacífica i de manifestació. Les manifestacions són comunes i l'exercici del dret es respecta en la pràctica, amb excepcions legals per als grups que defensen el nazisme o s'oposen a l'ordre democràtic. En els últims anys, hi ha hagut un seguit de manifestacions massives molt tibants sobre una varietat de temes, inclosa la situació política a Turquia, els acords de lliure comerç, l'antiglobalització i la immigració. Les manifestacions d'extrema dreta i les contra manifestacions organitzades per grups en fa-

42 Freedom House, Informe sobre Alemanya, 2018. [Disponible en línia: <https://freedomhouse.org/country/germany/freedom-world/2018>].

43 Reporters Sense Fronteres, «The Network Enforcement Act apparently leads to excessive blocking of content», 3 d'agost del 2018. [Disponible en línia: <https://rsf.org/en/news/network-enforcement-act-apparently-leads-excessive-blocking-content>].

44 *ib.*

45 Més informació disponible en línia: <https://rsf.org/en/news/vietnam-how-facebook-being-abused-silence-critics-germany>.

vor de la recepció de persones refugiades sovint van acabar en enfrontaments i episodis de violència.⁴⁶

El juliol del 2017, es va celebrar a Hamburg la cimera del G20. Més de 100.000 persones, activistes nacionals i internacionals es van reunir a la ciutat per manifestar-se, amb alguns episodis de violència d'una minoria de manifestants.

En la vigília de la cimera, el 6 de juliol, es van produir enfrontaments violents entre les persones manifestants i la policia durant la marxa «Welcome to Hell». Segons *Der Spiegel Online*, la policia va actuar amb desproporcionada i va utilitzar canons d'aigua, gas lacrimogen i porres per dispersar les persones que es manifestaven. L'informe descriu també com la policia estirava «repetidament i violentament» la gent per apartar-la de la multitud. Alguns mitjans de comunicació van estimar que es van arrestar 400 persones, mentre que 500 policies van resultar ferits per ampolles, pedres i focs artificials.⁴⁷

Les mesures de seguretat prèvies al G20 també es van criticar molt. La policia local i federal va intercanviar dades amb interlocutors oficials estrangers per obtenir informació, tant per als controls fronterers com per als controls individuals de les persones. A més, la policia va sol·licitar que les persones presents en les manifestacions i els mitjans de comunicació els enviessin vídeos i fotos amb material potencialment incriminadori que identifiqués a qui es va manifestar de manera violenta.

Segons *Netzpolitik.org*, les accions de l'estat durant la cimera del G20 s'estan investigant per avaluar en quina mesura van interferir amb el dret a la llibertat de reunió les autoritats de seguretat alemanyes.⁴⁸

46 Monitor Tracking Civic Spaces, Monitor Civicus, «Tensions rise in Germany over growing xenophobia and hate speech», 9 de gener del 2017. [Disponible en línia: <https://monitor.civicus.org/newsfeed/2017/01/09/tensions-rise-germany-over-growing-xenophobia-and-hate-speech/>].

47 Monitor Tracking Civic Spaces, Monitor Civicus, «Excessive force, protest violence mar G20 demonstrations», 7 d'agost del 2017. [Disponible en línia: <https://monitor.civicus.org/newsfeed/2017/08/07/excessive-force-protest-violence-marr-g20-demonstrations/>].

48 Monitor Tracking Civic Spaces, Monitor Civicus, «State under scrutiny for surveillance during G20 summit», 27 de setembre del 2017. [Disponible en línia: <https://monitor.civicus.org/newsfeed/2017/09/27/state-under-scrutiny-surveillance-g20-summit/>].

Falta de control sobre la policia. La policia alemanya no està obligada a portar visible el seu número identificatiu en les manifestacions. Encara que el Tribunal Europeu de Drets Humans va recomanar que la Policia Federal d'Alemanya portés identificatius individuals,⁴⁹ el sindicat principal de la policia s'ha oposat sistemàticament i amb vehemència a la introducció de qualsevol mena d'identificació. Va argumentar que l'ús de números d'identificació col·loca tots els agents sota una «sospita general» i representa un risc per a la inviolabilitat de la vida privada i familiar dels membres del cos.⁵⁰

Amnistia Internacional ha criticat la inexistència d'un òrgan de recerca independent en els cossos de policia alemanys.⁵¹

El bosc d'Hambach és un bosc prop de Colònia, la tala del qual estava planificada per expandir una mina de carbó a cel obert. La lluita per evitar-ho s'ha convertit en un símbol de resistència entre el moviment ecologista alemany que, durant dècades, ha pres partit per frenar la destrucció del bosc. Des de l'any 2012, el bosc ha estat ocupat amb cases en els arbres.⁵² Al llarg de l'any 2018, va haver-hi nombrosos enfrontaments amb la policia, que va intentar desallotjar centenars d'activistes que s'havien instal·lat en la zona per evitar la tala. Els activistes han assegurat ser víctimes de violència policial i han difós un gran nombre de vídeos i fotografies d'agressions durant els desallotjaments.⁵³ En aquest moment, la tala està parada, a l'espera d'una resolució judicial.

Lleis estatals. Les lleis federals alemanyes no preveuen mesures preventives per restringir l'exercici de la llibertat de reunió pacífica. No obstant això, el

49 Sentència del TEDH *Hentschel i Stark c. Alemanya*, de 9 de novembre del 2017, application núm. 47274/15.

50 Monitor Tracking Civic Spaces, Monitor Civicus, «Netzdg law enacted to combat hate speech but raises fears of censorship», 6 de desembre del 2017. [Disponible en línia: <https://monitor.civicus.org/newsfeed/2017/12/06/NetzDG-law-combat-hate-speech-fears-censorship/>].

51 Civic Space Watch, «GERMANY: Journalists facing conflict with emergency responders over filming», 9 d'agost del 2018. [Disponible en línia: <https://civicspacewatch.eu/germany-journalists-facing-conflict-with-emergency-responders-over-filming/>].

52 El País, «Alemania detiene la tala del bosque de Hambach, que iba a ser arrasado por la ampliación de una mina», 5 d'octubre del 2018. [Disponible en línia: https://elpais.com/sociedad/2018/10/05/actualidad/1538753800_181990.html].

53 Per a més informació, veieu: <https://bosque.hambachforest.org/>.

15 de maig del 2018, el parlament bavarès (parlament regional) va aprovar la polèmica llei de tasques policials (PAG). Aquesta llei atorga poders nous a les autoritats policials, inclosa la detenció preventiva per fins a tres mesos en cas de risc de desordres públics, sense que sigui necessària una decisió judicial prèvia. A més, la llei redueix el llinar necessari per establir mesures de vigilància en línia i anàlisis d'ADN, reduint-lo de «sospita concreta» a «perill imminent».⁵⁴ Això implica que la policia podria prendre mesures basades en una amenaça definida només en la percepció dels agents, sense necessitat d'un perill concret identificable.

Estratègies i respostes de la societat civil

Formes noves de protesta. Durant la que es va conèixer com a «crisi de les persones refugiades» de l'any 2015-2016, moltes persones es van prestar com a voluntàries per donar suport a les persones nouvingudes. Es van produir manifestacions de benvinguda espontànies al llarg del país, sense arribar a constituir-se en una organització formal i sòlida. Aquesta resposta solidària tan forta va permetre contrarestar efectivament l'agenda política dels partits d'extrema dreta, que demanaven un control de fronteres més estricte.

Èxit de la societat civil alemanya. En diversos casos, la societat civil alemanya va aconseguir influir en el debat parlamentari i modificar propostes legislatives. Dos mecanismes de pressió van resultar particularment efectius. En primer lloc, les aliances d'actors nacionals i internacionals per a campanyes de pressió conjuntes. En segon lloc, l'inici de procediments legals contra lleis o pràctiques administratives que violen drets fonamentals.

Aliança d'actors nacionals i internacionals de drets humans. Els actors de la societat civil alemanya van mostrar un grau de cooperació alt. Es van mobilitzar de manera efectiva per mitjà de coalicions nacionals i internacionals.

L'Aliança per a la Llibertat d'Expressió es va crear l'abril del 2017 per abordar les crítiques a la llei de xarxes. Es tracta d'una coalició d'associacions de

54 Civic Space Watch, «GERMANY: Bavaria passes bill expanding police powers despite civil society opposition», 17 de maig del 2018. [Disponible en línia: <https://civicspacewatch.eu/germany-bavaria-passes-bill-expanding-police-powers-despite-civil-society-opposition/>].

periodistes i organitzacions diverses de la societat civil que busca pressionar els partits polítics per canviar la legislació.

Una gran coalició internacional, formada per 17 mitjans de comunicació i organitzacions de drets humans, va instar a esmenar la llei de reforma del BND per augmentar la protecció del col·lectiu de periodistes contra l'espionatge. La coalició també va plantejar el cas al representant de l'OSCE per la llibertat dels mitjans de comunicació, així com a diferents relators especials de les Nacions Unides.⁵⁵

Reptes legals. Les organitzacions han utilitzat amb èxit els procediments legals en els tribunals federals per posar fi a les pràctiques restrictives en relació amb la llibertat de premsa i amb la llibertat d'expressió.

Entre 2015 i 2017, Reporters Sense Fronteres va impugnar amb èxit l'ús de dades recopilades pel BND i va denunciar els casos repetits de periodistes que havien sigut objecte de vigilància de les agències d'intel·ligència sense que se'ls notifiqués. El Tribunal Administratiu Federal de Leipzig va considerar aquesta pràctica il·legal i va exigir que el BND eliminés la informació dels demandants de la base de dades.

Reporters Sense Fronteres va desenvolupar més tard una eina en línia, per la qual qualsevol persona podia invocar la decisió del Tribunal Administratiu Federal. En pocs dies, el BND va rebre més de 2000 sol·licituds d'eliminació, la qual cosa va obligar l'agència a anunciar públicament la fi d'aquesta pràctica.⁵⁶

55 Relators especials sobre la Llibertat d'Opinió i Expressió, sobre la Situació dels Defensors dels Drets Humans i sobre la Independència dels Jutges i Advocats.

56 Reporters Sense Fronteres, «Germany: Landmark ruling against the BND», 27 de desembre del 2017. [Disponible en línia: <https://rsf.org/en/news/germany-landmark-ruling-against-bnd>].

França

Context legal i polític

Introducció. Generalment, el sistema democràtic francès protegeix i garanteix les llibertats civils i polítiques. No obstant això, durant l'última dècada, s'han aprovat regularment lleis noves que redueixen l'espai d'actuació dels moviments socials. Moltes d'aquestes lleis es van aprovar amb títols genèrics, no necessàriament relacionats amb la societat civil organitzada, i més tard s'han emprat per reprimir les manifestacions i altres formes de protesta. Per exemple, les lleis que reforcen la lluita antiterrorista.⁵⁷

Les mesures antiterroristes. Arran dels atacs terroristes que va patir França el gener i el novembre del 2015, el govern va decretar l'estat d'emergència, i el Parlament el va prorrogar, successivament, fins al 2017. La derogació de l'estat d'emergència va coincidir amb l'aprovació d'una llei de seguretat nova, la Llei 2017-1510 de seguretat interior i lluita contra el terrorisme. La relatora especial de les Nacions Unides, Fionnuala Ní Aoláin, va expressar la seva preocupació per l'aprovació d'aquesta legislació i va afirmar que les mesures que contenia suposaven «en la pràctica, un estat d'emergència qualificat».⁵⁸ En la mateixa línia, la societat civil va mostrar la seva preocupació pel fet que s'incloguessin en la legislació ordinària mesures que haurien de ser de caràcter excepcional, com la justícia preventiva.⁵⁹ No obstant això, el Consell Constituci-

57 Civic Space Watch, «FRANCE: Civic space under pressure – a roundup of the latest developments», 12 de gener del 2018. [Disponible en línia: <http://civicspacewatch.eu/france-civic-space-under-pressure-a-roundup-of-the-latest-developments/>].

58 Conclusions preliminars de la visita a França de Fionnuala Ní Aoláin, relatora especial de les Nacions Unides sobre la promoció i protecció dels drets humans i les llibertats fonamentals en la lluita contra el terrorisme, al final de la seva visita a la República de França (14 al 23 de maig del 2018). [Disponible en línia: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=23130&LangID=E>].

59 Freedom House, Informe sobre França, 2018. [Disponible en línia: <https://freedomhouse.org/country/france/freedom-world/2018>].

onal⁶⁰ va acceptar la gran majoria dels articles de la llei i s'ha limitat a esmentar el risc que poden comportar.⁶¹

El moviment Gilets Jaunes. El moviment conegut popularment com a *Gilets Jaunes* o «Armillés Grogues» va néixer a França l'octubre del 2018. Va experimentar una evolució notable durant els seus mesos de màxima activitat: va començar com un moviment social que s'oposava als nous impostos sobre combustibles, però va acabar desenvolupant-se en un moviment més global contra la classe política francesa i la profunda desigualtat socioeconòmica del país. A partir del 17 de novembre del 2018 i durant mesos, cada dissabte van tenir lloc accions reivindicatives: manifestacions, talls de carreteres i bloquejos d'accessos a dipòsits petrolers, entre d'altres. El nombre de participants en les protestes va fluctuar: va comptar amb gairebé 288.000 persones en els moments més àlgids (segons el Ministeri d'Interior francès) i amb 32.000 en els moments de participació baixa (68.000 segons *Le Nombre Jaune*).⁶² Sovint, les protestes van tenir caràcter conflictual, es van ocasionar enfrontaments entre les persones manifestants i la policia i es van produir escenes de violència destacable. El balanç de ferits és elevat: 4.000 persones ferides, comptant tots dos costats, i 12 mortes.⁶³

Llei antivandalisme. L'abril del 2019, es va aprovar la Llei 2019-209 de reforç de l'ordre públic en les manifestacions, coneguda popularment com a llei «*anticasseur*» que podria traduir-se com a «lleï antivandalisme». La societat civil ha interpretat aquesta llei com una resposta del Govern a les mobilitzacions massives dels Armilles Grogues. Estableix mesures especialment dures pel que fa a l'exercici del dret de reunió pacífica. Per exemple, permet imposar penes de presó a qui executi actes vandàlics en el context d'una manifestació,

60 Cal assenyalar que el Consell Constitucional no és una cort ni un mecanisme judicial, sinó un òrgan polític, els membres del qual són designats pel Senat, el Congrés i el president de la República.

61 Decisió del *Conseil Constitutionnel*, 2017-695 QPC, 29 de març del 2018. [Disponible en línia: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2018/2017695QPC.htm>].

62 Més informació disponible en línia: <https://www.lefigaro.fr/politique/2019/01/12/01002-20190112ARTFIG00126-de-l-acte-i-a-l-acte-ix-la-mobilisation-des-gilets-jaunes-en-chiffres.php>.

63 Detall de la informació, disponible en línia: <https://ans.wiki/q/combien-de-personnes-sont-mortes-pendant-le-mouvement-des-gilets-jaunes/>.

així com a qui l'acompanyi.⁶⁴ El Consell Constitucional es va pronunciar sobre la llei el 4 d'abril del 2019, a iniciativa del mateix president Emmanuel Macron. El Consell Constitucional va considerar vàlids tots els articles proposats excepte l'article 3, que permetia als prefectes prohibir a una persona participar en una manifestació durant un mes si representava una «amença de particular gravetat», sense necessitat d'acudir a un jutge.

Espai d'actuació de la societat civil i llibertat d'associació

Situació de la llibertat d'associació. En general, el sistema associatiu és senzill i permet la representació d'una gran pluralitat d'opinions, sempre que l'associació tingui un objectiu legítim. El context polític, social i econòmic, tanmateix, complica el funcionament del teixit social. Des de l'associació Vox Public es van observar obstacles com ara: (i) l'estigmatització de les veus divergents i, en concret, la deslegitimació de les qualitats personals de les veus públiques; (ii) la criminalització de la mobilització ciutadana i l'augment de causes judicials relacionades amb «delictes solidaris»⁶⁵; (iii) la divisió de la societat civil, mitjançant l'augment de la competitivitat per accedir a fons públics; i (iv) la pressió financera.

L'abril del 2019, el ministre d'Interior francès, Christophe Castaner, va acusar les ONG que treballen amb persones migrades de col·laborar amb els traficants de persones, sense aportar cap evidència.⁶⁶

64 Per a més informació, veieu: https://www.lemonde.fr/politique/article/2019/04/04/l-article-phare-de-la-loi-anticasseurs-censure-par-le-conseil-constitutionnel_5445806_823448.html.

65 El delict de solidaritat no existeix definit com a tal en el Codi Penal francès, però és una expressió que s'empra per denunciar els processos judicials contra particulars que intenten ajudar persones estrangeres a entrar o a quedar-se a França. Per a més informació, veieu: <https://www.vie-publique.fr/focus/decrypter-actualite/delit-solidarite.html>.

66 Per a més informació, veieu: https://www.francetvinfo.fr/monde/europe/nauffrage-a-lampedusa/des-ong-sont-elles-complices-des-passeurs-de-migrants-en-mediterranee-comme-l-assure-christophe-castaner_3271135.html.

OSC treballant amb persones migrades. Mentre que la majoria de les organitzacions a França poden operar amb llibertat, les organitzacions que treballen amb persones migrades o refugiades han vist que les seves condicions d'actuació s'han endurit. Moltes de les organitzacions depenen en un grau alt de subvencions públiques, de manera que són vulnerables a les coaccions i a les intimidacions de les autoritats locals.

Diverses OSC van denunciar a l'estiu del 2018 la complexitat de desenvolupar les seves activitats al nord de França i a la frontera amb Itàlia. Segons l'informe conjunt publicat per Help Refugees, l'Auberge des Migrants, Utopia56 i Refugee Info Bus, la policia controla i pressiona els voluntaris i voluntàries treballant a Calais, mitjançant la presa de fotografies, l'ús sistemàtic de controls d'identitat en els *punts de control* i el bloqueig dels accessos als camps. L'informe explica que l'any passat va haver-hi 37 incidents de violència física i 104 de violència verbal, inclosos insults i amenaces de detenció o multes. L'informe també denuncia que el 87 % dels registres corporals es realitzaven a dones, tot i que només el 57,2 % de les persones treballadores pertanyien a aquest grup demogràfic. A més, l'acció de les OSC va ser obstruïda constantment amb l'ús injustificat de multes de trànsit i el bloqueig dels accessos als llocs on es trobaven les persones refugiades. Per exemple, tallant les carreteres amb pedres o impeding la distribució de béns d'altres maneres indirectes.⁶⁷ Segons Amnistia Internacional, aquests números podrien ser, en realitat, molt superiors.⁶⁸

L'activista d'Amnistia Internacional Martine Landry va ser jutjada el febrer del 2018 per ajudar a dos immigrants menors d'edat sense documentació que es trobaven a la frontera amb Itàlia. La fiscalia demanava cinc anys de presó i 30.000 euros. El cas es troba en apel·lació, després que el tribunal de Niça es pronunciés a favor de l'activista.⁶⁹

67 L'Auberge des Migrants i d'altres. (2018) Informe «Calais: the police harassment of volunteers». [Disponible en línia: <https://helprefugees.org/wp-content/uploads/2018/08/Police-Harassment-of-Volunteers-in-Calais-1.pdf>].

68 Amnistia Internacional França, «Els actions de solidarité prises pour cible parell la police», 5 de juny del 2019. [Disponible en línia: <https://www.amnesty.fr/liberte-d-expression/actualites/la-solidarite-prise-pour-cible>].

69 Per més informació, veieu: https://www.lemonde.fr/police-justice/article/2018/07/14/relaxe-pour-martine-landry-la-benevole-d-amnesty-poursuivie-pour-delit-de-solidarite_5331246_1653578.html.

L'alcalde de Hayange, membre del Front Nacional, va obstruir les activitats de l'organització Secours Populaire, després d'acusar-la d'estar polititzada a causa de la seva propaganda promigrants. L'Ajuntament va tallar els subministraments de gas i d'electricitat del local de l'organització i va iniciar un procediment de desnonament. Secours Populaire va guanyar en les corts el 19 de desembre del 2017.⁷⁰ D'acord amb la presidenta de Secours Populaire a Hayange, Anne Duflot-Allieue, hi ha un clima de tensió generalitzat a les ciutats que lidera el Front Nacional.⁷¹

Demandes estratègiques contra la participació pública (SLAPP). Ocasionalment, les corporacions i empreses empenen la litigació estratègica contra les persones defensores dels drets humans que critiquen o investiguen les seves accions. El cas paradigmàtic és el del grup corporatiu Bolloré, una empresa que es dedica principalment a activitats logístiques i de transport. Bolloré ha presentat demandes en els jutjats sistemàticament contra els qui informen de manera crítica sobre els seus negocis i activitats a Àfrica. En tan sols dos anys, el grup Bolloré ha iniciat 16 processos de difamació⁷² i ha denunciat a més de 50 periodistes, advocats, advocades i ONG.⁷³ Periodistes i societat civil s'han organitzat al voltant del col·lectiu *On ne se taira pas* (No callarem), per afrontar i gestionar col·lectivament les demandes presentades per Bolloré.

Només en el que portem del 2019, el grup Bolloré ha estat condemnat en tres ocasions per abús de procediment, les tres ocasions després de portar periodistes a judici per difamació.⁷⁴ No obstant això, els procediments són llargs i massa costosos per a periodistes i activistes, perquè Bolloré sovint porta el

70 Civic Space Watch, «FRANCE: Civic space under pressure – a roundup of the latest developments», 12 de gener del 2018. [Disponible en línia: <http://civicspacewatch.eu/france-civic-space-under-pressure-a-roundup-of-the-latest-developments/>].

71 Civic Space Watch, «FRANCE: criminalisation of solidarity in Hayange – interview to the local Secours Populaire», 7 de març del 2018. [Disponible en línia: <http://civicspacewatch.eu/france-criminalisation-of-solidarity-in-hayange-interview-to-the-local-secours-populaire/>].

72 Per a més informació, veieu: <https://onnesetairapas.org/semaine-de-la-saint-valentin-bollore-toujours-fou-amoureux-des-poursuites>.

73 Per a més informació, veieu: <http://corporatejustice.org/news/3900-sherpa-and-other-french-civil-society-organisations-face-libel-claim-for-exposing-alleged-land-grabbing-by-bollore-group>.

74 Més informació disponible en línia: <https://onnesetairapas.org/condamne-par-trois-fois-pour-procedures-abusives-bollore-ne-lache-rien>.

cas fins a les instàncies judicials més altes. Això té un clar efecte descoratjador i intimidatori.

Dret a la informació i llibertat de premsa

Situació dels mitjans de comunicació. Els mitjans de comunicació operen lliurement i representen un ampli ventall d'opinions polítiques encara que, com a tants altres països, el panorama mediàtic està cada vegada més polaritzat i polititzat. Tanmateix, la concentració de propietat dels mitjans de comunicació es considera un risc.⁷⁵ El sistema comunicatiu francès és propietat fonamentalment de cinc cognoms: Arnault, Bolloré, Bouygues, Dassault i Lagardère.⁷⁶ La societat civil ha denunciat que les línies editorials venen marcadament pels interessos econòmics i ideològics d'aquests magnats i condicionen la cobertura de temes com el negoci d'armes, les farmacèutiques o la justícia social.⁷⁷

Els i les periodistes del grup Canal+, propietat de Vincent Bolloré, van celebrar una vaga de diverses setmanes el 2016 per protestar contra la pressió editorial. El conflicte amb la direcció del canal s'havia intensificat després que es cancel·lés un programa d'investigació especial en el canal *iTélé*, per haver emès un reportatge crític dels negocis de Bolloré. Així mateix, el canal també va censurar un reportatge sobre *Crédit Mutuel*, un banc dirigit per un amic seu.⁷⁸

Atacs als mitjans de comunicació. Encara que el president Macron ha estat vocal a favor de la llibertat de premsa i els mitjans de comunicació, els negocis editorials han mostrat el seu nerviosisme davant les actuacions del govern.

75 Freedom House, Informe sobre França, 2018. [Disponible en línea: <https://freedomhouse.org/country/france/freedom-world/2018>].

76 Reporters Sense Fronteres, «France's deceptive rise in the Press Freedom Index», 26 d'abril del 2017. [Disponible en línea: <https://rsf.org/en/news/frances-deceptive-rise-press-freedom-index>]. Per a més informació, veieu també: Le Monde Diplomatique, «Médias français, qui possède quoi», de desembre del 2018. [Disponible en línea: <https://www.monde-diplomatique.fr/cartes/PPA>].

77 *op. cit.* 75. Veieu també: <http://www.sciencespo.fr/liepp/fr/content/qui-possede-les-medias-une-analyse-de-lactionnariat-des-medias>.

78 *op. cit.* 76.

Representants del govern han posat en dubte la independència dels mitjans i de professionals del periodisme en públic, i s'han iniciat nombrosos procediments judicials contra periodistes d'investigació.⁷⁹

La Llei 2016-1524, de 14 de novembre del 2016, coneguda popularment com a «Loi Bloche», estableix que els i les periodistes només hauran de revelar les seves fonts en cas que s'hagin comès crims greus i quan sigui necessari per completar una investigació oficial.⁸⁰ No obstant això, criminalitza la recepció d'informació filtrada i permet que l'Estat iniciï procediments legals contra subjectes desconeguts per haver robat o filtrat informació, o bé haver usat informació filtrada. D'acord amb la societat civil, aquest mecanisme legal es va dissenyar originalment per protegir les activitats periodístiques, però la seva aplicació pràctica l'ha convertit en un obstacle per al periodisme d'investigació, ja que afecta també informació d'interès indubtablement públic.⁸¹

El 2017, la ministra de Treball, Muriel Pénicaud, va presentar una querella criminal basada en la «Loi Bloche» després que el diari *Libération* publicqués informació sobre una reforma laboral que s'havia planejat.

Segons Reporters Sense Fronteres, la campanya electoral de l'any 2017 va ser especialment intensa per als mitjans de comunicació. Van informar sobre amenaces de mort a tres editorials —*Mediapart*, *Le Canard enchaîné* i *Le Journal du Dimanche*— per haver publicat informacions negatives per a la campanya.⁸²

El 14 de maig del 2019, la Direcció General de Seguretat Interior francesa (DGSi) va citar a declarar a dos periodistes de l'ONG Disclose, als que acu-

79 *op. cit.* 75.

80 Diverses organitzacions internacionals com ara la UNESCO han apleudat aquesta llei. Veieu: Recopilación de informes de Examen Periódico Universal de la ONU, Francia. [Disponible en línea: <https://www.ohchr.org/SP/HRBodies/UPR/Pages/FRindex.aspx>].

81 Civic Space Watch, «FRANCE: Civic space under pressure – a roundup of the latest developments», 12 de gener del 2018. [Disponible en línea: <http://civicspacewatch.eu/france-civic-space-under-pressure-a-roundup-of-the-latest-developments/>].

82 Reporters Sense Fronteres, «France's deceptive rise in the Press Freedom Index», 26 d'abril del 2017. [Disponible en línea: <https://rsf.org/en/news/frances-deceptive-rise-press-freedom-index>].

sava d'haver exposat secrets de defensa nacional.⁸³ Els periodistes havien publicat informació que demostrava l'ús armes franceses en la guerra del Iemen, incloent-hi documents classificats com a confidencials. El govern havia negat en repetides ocasions l'ús d'armes fabricades a França en el conflicte esmentat abans que sortís a la llum aquesta informació.⁸⁴ En total, la DGSi va convocar vuit periodistes el maig del 2019, la qual cosa va portar al Sindicat Nacional de Periodistes a protestar contra tals ingerències.⁸⁵

Violència contra periodistes. Segons Reporters Sense Fronteres, les accions d'intimidació i violència contra periodistes, tant verbal com física, van augmentar l'any 2018 i van arribar a un nivell sense precedents durant les mobilitzacions dels *Gilets Jaunes*.⁸⁶

Durant les manifestacions del moviment Armilles Grogues, el col·lectiu de periodistes es va lamentar d'atacs tant per part de la policia com de les persones que es manifestaven. D'una banda, van denunciar que tot i estar identificats clarament, la policia antidisturbis els va atacar, fins i tot amb bales de goma. Els sindicats de periodistes van denunciar a les autoritats que a un gran nombre de fotoperiodistes se'ls hi va confiscar el seu material de protecció (cascos, ulleres, màscares de gas) i es va evitar que poguessin fer la seva feina. El Ministeri d'Interior va rebutjar que s'haguessin donat instruccions a la policia de limitar la feina dels equips de premsa i es va comprometre a investigar els fets. Reporters Sense Fronteres també ha denunciat la violència que van emprar en algunes ocasions els manifestants, que van colpejar i van amenaçar periodistes, especialment d'aquells mitjans que no donaven suport al moviment.⁸⁷

83 El DGSi va convocar un tercer periodista de Radio France pel mateix tema, per un reportatge divers.

84 Més informació disponible en línia: https://www.lemonde.fr/actualite-medias/article/2019/05/15/armes-francaises-au-yemen-disclose-evoque-une-tentative-d-intimidation_5462323_3236.html.

85 Per a més informació, veieu: <https://www.france24.com/fr/20190523-france-protestations-multipliant-apres-convocation-huit-journalistes-dgsi>.

86 Reporters Sense Fronteres, Revisió França, 2019. [Disponible en línia: <https://rsf.org/en/france>].

87 Reporters Sense Fronteres, «More anti-media hostility and violence at France's "Gilets Jaunes" protests», 3 de gener del 2019. [Disponible en línia: <https://rsf.org/en/news/more-anti-media-hostility-and-violence-frances-gilets-jaunes-protests>].

Llibertat d'expressió i de pensament

Situació de la llibertat d'expressió i de pensament. En general, la llibertat d'expressió està protegida a França i les persones poden criticar el govern en públic o en privat sense por a represàlies. No obstant això, les autoritats tenen potestats àmplies per prevenir el discurs de l'odi o l'apologia del terrorisme. Fins i tot, poden deportar nacionals d'altres països si s'usa aquesta modalitat de discurs en públic.⁸⁸ Sense treure importància a la necessitat de criminalitzar conductes que «encoratgin el terrorisme» o «les activitats extremistes», la Comissària pels Drets Humans del Consell d'Europa ha expressat la seva preocupació per la definició vaga o poc clara d'aquestes normes, que poden portar a la restricció de la llibertat d'expressió o al silenciament de la crítica.⁸⁹

Des del 1990, es van incloure en el Codi Penal sancions que pretenien eliminar el racisme, la xenofòbia o el revisionisme. Les ofenses als símbols estatals, com la bandera, estan penades per la legislació criminal. La difamació també està criminalitzada.

Mal ús de la legislació de prevenció del terrorisme. D'acord amb el Ministeri de Justícia, el nombre de persones sentenciades per apologia al terrorisme s'ha elevat de manera notable, de 3 persones en l'any 2014, a 230 en l'any 2015 i 306 en l'any 2016; amb una mitjana d'un any de presó com a condemna. Aquesta provisió s'ha emprat per condemnar accions molt variades, des d'un seguidor de l'ISIS que cridava a més atacs terroristes fins a un activista vegà que va celebrar en Facebook la mort d'un carnisser en un atac terrorista.⁹⁰

Això posa en relleu el perill d'aquesta legislació: la creació d'una etiqueta genèrica que no diferenciï entre casos d'apologia del terrorisme i altres manifestacions verbals que no continguin l'element de provocar terror entre la població civil.

88 Department d'Estat dels Estats Units d'Amèrica. (2018) Country Reports on Human Rights Practices, 2018. [Disponible en línia: <https://www.state.gov/reports/2018-country-reports-on-human-rights-practices/>].

89 Council of Europe, Human Rights Comment: «Misuse of anti-terror legislation threatens freedom of expression», 12 d'abril del 2018. [Disponible en línia: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/misuse-of-anti-terror-legislation-threatens-freedom-of-expression>].

90 *ib.*

Dret de reunió pacífica i de manifestació

Situació del dret de reunió pacífica i de manifestació. França té una profunda cultura de protesta i tradicionalment els carrers han estat ocupats per la ciutadania a l'hora d'expressar disconformitat. Tanmateix, les mesures administratives i policials aprovades fa poc han estat usades contra minories culturals i activistes socials, i s'ha criminalitzat l'exercici de la protesta. A més, la justícia preventiva s'ha convertit en un mecanisme habitual per evitar qual-sevol mena de manifestació, basant-se en el risc de desordres públics.

Llei de seguretat interior i lluita contra el terrorisme. La Llei de seguretat interior i lluita contra el terrorisme que es va aprovar l'any 2017 estén els poders dels prefectes (*préfets*), oficials públics d'alt rang, designats pel Consell de Ministres, que tenen competències policials administratives. Ara, els prefectes poden prohibir una manifestació per raons de seguretat, sota la sospita que s'estan preparant actes violents. La llei també permet el prefecte crear «àrees de protecció»: zones delimitades en què aquestes autoritats locals poden establir registres corporals, registres de cotxes i de material personal.⁹¹ Les limitacions d'aquesta potestat són molt vagues, ja que la llei es limita a dir que han de ser «adaptades i proporcionades a les necessitats del context».⁹² Si la persona no vol sotmetre's a aquests controls, se li denega l'accés al perímetre.⁹³ Aquesta és una facultat que se'ls va atribuir per primera vegada sota l'estat d'emergència i que es va incorporar en la legislació ordinària el 2017.

El president de Friends of the Earth France, Florent Compain, i Denys Crotte, membre del MAN (Moviment per a una Alternativa No-Violenta), van passar 21 hores sota custòdia policial per haver organitzat una marxa pacífica a favor del clima que va aplegar 1.500 persones.

91 Bastamag, «Loi “anti-casseurs” : Un point de non-retour dans la restriction des libertés pourrait être franchi», 12 de març del 2019. [Disponible en línia: <https://www.bastamag.net/Loi-anti-casseurs-un-point-de-non-retour-dans-la-restriction-des-libertes>].

92 Article 1, Llei 2017-1510, de 30 d'octubre, Reforçant la seguretat interior i la lluita contra el terrorisme. [Disponible en línia: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichTexte.do?cidTexte=JORFTEXT000035932811&categorieLien=id>].

93 Més informació disponible en línia: <https://www.gouvernement.fr/en/reinforcing-internal-security-and-the-fight-against-terrorism>.

El prefecte de Meurthe i Mosel·la va prohibir la marxa el 7 de desembre del 2018. El prefecte va al·legar risc d'altercats amb una manifestació simultània del moviment *Armilles Grogues*, assumint que la diferència d'opinions sobre l'impost dels carburants podia portar a enfrontaments. La manifestació va tenir lloc de totes maneres, sense cap incident. No obstant això, van sentenciar Florent Compain i Denys Crolotte a sis mesos de presó i 7.500 euros de multa per no haver respectat la prohibició.⁹⁴

Loi anticasseur (lleí antivandalisme). La Comissària de Drets Humans del Consell d'Europa, Dunja Mijatović, també ha expressat la seva preocupació per les limitacions afegides en la reforma de la legislació, i ha demanat a les autoritats franceses un respecte major per als drets humans en les seves actuacions.⁹⁵ La llei nova sobre manifestacions permet que un jutge prohibeixi a una persona participar en manifestacions en la via pública, i que les autoritats policials realitzin registres d'equipatge i d'automòbils abans d'una manifestació.

La llei «*anticasseur*» tipifica com a delictes penals encobrir totalment o parcialment el rostre amb mocadors, màscares o caputxes. La pena per ocultar la cara sense una raó legítima s'eleva a 15.000 euros o un any de presó.⁹⁶ La intenció, admesa pels promotors de la llei, és facilitar el reconeixement facial i portar els «esvalotadors» a la presó.

Ús desproporcionat de la força. França està en el punt de mira per la mena d'armament que pot emprar la policia per controlar les manifestacions. França és l'únic país d'Europa que usa la granada GLI-F4 per regular manifestacions.⁹⁷ Es tracta d'un explosiu que conté també gas lacrimogen. La detonació

94 Civic Space Watch, «FRANCE: Friends of the Earth activists arrested for organising peaceful climate march in Nancy», 9 de desembre del 2018. [Disponible en línia: <http://civicspacewatch.eu/france-friends-of-the-earth-activists-arrested-for-organising-peaceful-climate-march-in-nancy/>].

95 Council of Europe, Memorandum: «Maintaining public order and freedom of assembly in the context of the “yellow vest” movement: Recommendations by the Council of Europe Commissioner for Human Rights», 26 de febrer del 2019. [Disponible en línia: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/maintaining-public-order-and-freedom-of-assembly-in-the-context-of-the-yellow-vest-movement-recommendations-by-the-council-of-europe-commissioner-for->].

96 Article 6, Llei 2017-1510, 30 d'octubre del 2017.

97 Civic Space Watch, «FRANCE: Police must end use of excessive force against protesters and high school children», 14 de desembre del 2018. [Disponible en línia: <https://civicspacewatch.eu/france-police-must-end-use-of-excessive-force-against-protesters-and-high-school-children/>].

d'aquesta mena de granades també és eixordadora. Arriba fins a 165 decibels en un radi de cinc metres. Aquest soroll és superior a l'envol d'un avió, que produeix al voltant de 140 decibels.⁹⁸ L'any 2014, l'inspector general de la Policia i Gendarmeria va reconèixer que aquests artefactes són capaços de mutilar o ferir fatalment una persona i que són l'últim recurs abans d'usar armes de foc.⁹⁹ De fet, diverses persones han estat mutilades per aquesta mena d'armament. Per exemple, el 2018, un manifestant de Notre-Dame-des-Landes va perdre la mà mentre intentava recollir-ne una.¹⁰⁰ El maig del 2018, el Ministeri d'Interior va anunciar que no faria més comandes de magranes GLI-F4 i que les reemplaçaria per la GM2L, que té menys càrrega explosiva. Tanmateix, va explicar que continuaria usant els estocs fins que s'esgotessin.¹⁰¹

A més, la Comissió Nacional Consultiva de Drets Humans va expressar preocupació perquè el fet que les autoritats policials facin servir armes de foc està limitat d'una forma vaga, amb expressions com «en defensa d'espais ocupats».

D'altra banda, l'ús d'escopetes de bales de goma (les antigues «flash-ball») també suscita molta polèmica a França. Des que es va aprovar el seu ús, els organismes de drets humans i les OSC han mostrat inquietud per la poca claredat de les normes d'utilització, la falta de formació específica de la policia i el seu potencial per provocar ferides greus.¹⁰² Durant el moviment *Armilles Grogues*, la polèmica va tornar a reactivar-se amb força, ja que es van compta-

cewatch.eu/france-police-must-end-use-of-excessive-force-against-protesters-and-high-school-children/].

98 Més detalls disponibles en línia: https://paris-luttes.info/home/chroot_ml/ml-paris/ml-paris/public_html/img/pdf/gli4_fr.pdf.

99 Civic Space Watch, «FRANCE: Yes, this is the only country in Europe to use explosive grenades against demonstrators», 14 de desembre del 2018. [Disponible en línia: <https://civicspacewatch.eu/france-yes-this-is-the-only-country-in-europe-to-use-explosive-grenades-against-demonstrators/>].

100 Més informació sobre el cas disponible en línia: https://www.liberation.fr/france/2019/01/25/grenade-gli-f4-revelations-sur-une-arme-qui-mutile_1705396.

101 *ib.*

102 Franceinter, «Flash-ball, LBD 40: ces armes non-létales dénoncées depuis dix ans par (presque) tout le monde», de 17 de gener del 2019. [Disponible en línia: <https://www.franceinter.fr/justice/flash-ball-lbd-40-ces-armes-non-letales-denoncees-depuis-dix-ans-par-presque-tout-le-monde>].

bilitzar, només fins al 12 de gener del 2019, 82 persones ferides greus, 60 de les quals per culpa d'aquestes armes.¹⁰³

Durant els mesos més actius del moviment Armilles Grogues, va haver-hi nombroses notícies sobre violència policial i l'ús de la força desproporcionat i indiscriminat. La *Ligue des droits de l'Homme* (LDH) va denunciar que moltes persones van ser «incapacitades per a tota la vida, engegades, mutilades o ferides a la cara o l'estómac, amb conseqüències irreparables», a causa de la violència policial.¹⁰⁴ Alguns mitjans de comunicació han informat que el número de mutilats el març del 2019 s'elevava a 26 persones: 5 d'elles van perdre la mà i 21 en van perdre un ull.¹⁰⁵

Segons la Comissària de Drets Humans del Consell d'Europa, la mena de ferides que van sofrir les persones manifestants i la gravetat de les mateixes aixequen dubtes seriosos sobre la compatibilitat dels mitjans que França usa per mantenir l'ordre públic amb els drets humans.¹⁰⁶

Altres tècniques d'intervenció policial. L'any 2019, un grup d'experts de les Nacions Unides va expressar la seva preocupació pels interrogatoris i els arrestos de manifestants sense que s'hagués identificat cap delictes ni s'hagués iniciat cap procediment. Va considerar que aquestes pràctiques constitueixen interferències greus a l'exercici dels drets fonamentals i va urgir al fet que

103 Libération, «Tirs de flashball, grenades: combien y a-t-il eu de blessés graves parmi les gilets jaunes?», de 12 de gener del 2019. [Disponible en línea: https://www.liberation.fr/checknews/2019/01/12/tirs-de-flashball-grenades-combien-y-a-t-il-eu-de-blesses-graves-parmi-les-gilets-jaunes_1702417]. Veieu també: <http://es.rfi.fr/francia/20190117-decenas-de-heridos-y-mutilados-por-balas-de-goma-entre-los-chalecos-amarillos>.

104 Monitor Tracking Civic Spaces, Monitor Civicus, «Excessive police force against “yellow vest” protesters threatens freedom of assembly», 21 de febrer del 2019. [Disponible en línea: <https://monitor.civicus.org/newsfeed/2019/02/21/excessive-police-force-against-yellow-vest-protesters-threatens-freedom-of-assembly/>].

105 L'Express, «Violences policières: 483 cas recensés par le journaliste David Dufresne», de 2 de març del 2019. [Disponible en línea: https://www.lexpress.fr/actualite/societe/violences-policières-483-cas-recensés_2064810.html].

106 Council of Europe, «Maintaining public order and freedom of assembly in the context of the “yellow vest” movement: recommendations by the Council of Europe Commissioner for Human Rights», 26 de febrer del 2019. [Disponible en línea: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/maintaining-public-order-and-freedom-of-assembly-in-the-context-of-the-yellow-vest-movement-recommendations-by-the-council-of-europe-commissioner-for->].

aquesta mena d'actuacions es limitessin als casos on fos necessari i no com una tècnica preventiva o intimidatòria.¹⁰⁷

La policia ha usat també violència, gas lacrimogen i bales de goma contra menors d'edat en el context de protestes estudiantils el desembre del 2018.¹⁰⁸ El 6 de desembre del 2018, van arrestar 163 nens i nenes —alguns de 13 anys— després de trobades violentes amb la policia en el centre d'educació secundària de Saint-Exupéry, a 30 km de París. Les imatges mostren l'alumnat agenollat, amb les mans darrere del cap i emmanillats.¹⁰⁹

Amnistia Internacional va denunciar que algun dels nens i nenes no els van alimentar ni els va visitar cap metge abans del seu interrogatori, i que, a més, se'ls va negar assistència legal immediata.¹¹⁰

Estratègies i respostes de la societat civil

Formes noves de protesta. Davant l'evolució del marc d'actuació, la societat civil francesa s'ha reorganitzat. Les dificultats per accedir a finançament i el discurs públic deslegitimador, entre d'altres, han donat lloc a formes noves d'organització menys jeràrquiques i disperses pel territori del país. El moviment *Armilles Grogues* és una mostra de la capacitat de mobilització de la ciutadania francesa i d'una generació nova de protestes: sense líders, més

107 Alt Comissionat de Drets Humans, Nacions Unides, «France: UN experts denounce severe rights restrictions on "gilets jaunes" protesters», 14 de febrer del 2019. [Disponible en línea: <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24166&LangID=E>].

108 Monitor Tracking Civic Spaces, Monitor Civicus, «Excessive police force against "yellow vest" protesters threatens freedom of assembly», 21 de febrer del 2019. [Disponible en línea: <https://monitor.civicus.org/newsfeed/2019/02/21/excessive-police-force-against-yellow-vest-protesters-threatens-freedom-of-assembly/>].

109 Midi Libre, «Lycéens mis à genoux par la police à Mantes-la-Jolie: Blanquer "choqué", la gauche "scandalisée"», de 7 de desembre del 2018. [Disponible en línea: <https://www.midi-libre.fr/2018/12/07/les-images-choquantes-de-lyceens-mis-a-genoux-par-la-police-a-mantes-la-jolie,5004734.php>].

110 Monitor Tracking Civic Spaces, Monitor Civicus, «Excessive police force against "yellow vest" protesters threatens freedom of assembly», 21 de febrer del 2019. [Disponible en línea: <https://monitor.civicus.org/newsfeed/2019/02/21/excessive-police-force-against-yellow-vest-protesters-threatens-freedom-of-assembly/>].

difícils de controlar pel seu origen difús, i possiblement més complexes. Les xarxes socials i internet són centrals per a l'acció, que aconsegueix múltiples manifestacions al mateix moment a diverses ciutats del territori.

Litigació estratègica. Després de l'assetjament de Bolloré, la societat civil ha començat a judicialitzar també gran part de la seva protesta. La litigació estratègica ha entrat a formar part dels plans d'acció de les OSC, que reconeixen que, fins i tot amb els riscos de confondre política amb llei, és una tècnica de denúncia molt més eficient per garantir el resultat.

Hongria

Context legal i polític

Introducció. Des que l'any 2010 Fidesz-Unió Cívica Hongaresa va guanyar les eleccions nacionals, la societat civil hongaresa ha viscut una transformació profunda. El 2014, el primer ministre hongarès, Viktor Orbán, va definir el seu projecte polític com la construcció d'«un estat *il·liberal*, un estat no liberal». ¹¹¹ En aquest sentit, Fidesz ha intentat crear un vincle simbiòtic entre les institucions de l'Estat i el partit, mitjançant una presència notable de Fideszen totes les institucions. Gràcies al fet que compta amb la majoria absoluta de l'Assemblea Nacional (*Országgyűlés*), aquest projecte polític ha pres impuls i s'ha materialitzat per mitjà de la reforma del marc legal i constitucional.

El marc constitucional i legal nou. L'any 2011, es va aprovar a Hongria una llei fonamental (Constitució) nova. Els drets humans apareixen definits en aquesta nova Constitució d'una manera vaga i àmplia, i sovint es delega el seu desenvolupament a «lleis cardinals» (lleis orgàniques). ¹¹² La Comissió de Venècia, que és un òrgan consultiu del Consell d'Europa, va expressar preocupació pel resultat d'aquesta construcció i va al·legar que el fet de delegar aspectes constitucionals essencials al poder legislatiu ordinari i crear buits legals importants posava en risc d'erosió els drets fonamentals. ¹¹³

A més, s'ha reformat el mandat de diverses agències estatals de regulació i control. Per exemple, en l'àmbit dels mitjans de comunicació, la protecció de dades, el Defensor del Poble o les comissions paritàries. Aquestes reformes

¹¹¹ Discurs del primer ministre, Viktor Orbán, en el 25è Campus d'estiu de la Universitat Lliure de Bálványos, 26 de juliol del 2014. Veieu també: <https://freedomhouse.org/report/modern-authoritarianism-illiberal-democracies>.

¹¹² És necessària una majoria de 2/3 per aprovar o modificar aquestes lleis. Veieu també: https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-hu-maximizems-es.do?member=1.

¹¹³ Comissió de Venècia, Consell d'Europa. (2011). «Opinion on the new Constitution of Hungary». CDL-AD(2011)016, pàg. 23 - 24. [Disponible en línia: [https://www.venice.coe.int/web-forms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD\(2011\)016-e](https://www.venice.coe.int/web-forms/documents/default.aspx?pdf=CDL-AD(2011)016-e)].

han estat acompanyades per un canvi forçat del seu lideratge i el nomenament de persones fidels al govern.¹¹⁴

Independència judicial. Les esmenes a la Constitució que van seguir la seva aprovació van anar eliminant gradualment sistemes de control i verificació de l'executiu i debilitant la independència del poder judicial, inclosa la Cort Constitucional.¹¹⁵ El govern nomena directament les persones que ocupen posicions altes en ens públics, fins i tot els judicials, i els procediments per a la seva selecció s'han modificat. Per exemple, l'actual fiscal general de l'Estat, nomenat per Fidesz, pot mantenir la seva posició fins que es nomeni un de nou amb el suport de dos terços de la majoria parlamentària. Aquesta normativa nova fa molt difícil la seva destitució i assegura que un càrrec a favor de Fidesz es mantingui en la posició fins i tot després que Fidesz hagi perdut la majoria parlamentària.

L'any 2012, es va cessar abruptament el president del Tribunal Suprem, el jutge András Baka, després que es modifiquessin els criteris d'elegibilitat del càrrec que ocupava.¹¹⁶ El cas va ser portat al Tribunal Europeu de Drets Humans, que va considerar que hi havia una relació estreta entre la seva terminació i les opinions crítiques que havia expressat públicament, i va sentenciar l'existència d'una violació de la seva llibertat d'expressió.¹¹⁷

El 13 de desembre del 2018, el Parlament va aprovar la creació d'unes corts administratives noves, que entraran en funcionament el gener del 2020. Aquests tribunals tindran competència per resoldre els recursos contra decisions de

114 Human Rights House Foundation. (2017). «Resisting Ill Democracies in Europe», pàg. 17-19. [Disponible en línia: <https://humanrightshouse.org/noop-media/documents/22908.pdf>].

115 Consell de Drets Humans, Nacions Unides. (2017). Informe del Relator Especial sobre la situació de los defensores de los derechos humanos relativo a su misión a Hungría A/HRC/34/52/Add.22 GE.17-00828, pág. 18. [Disponible en línia: <https://undocs.org/es/A/HRC/34/52/Add.2>].

Veieu també: Comissió de Venècia, Consell d'Europa. (2011). Opinion on the new Constitution of Hungary adopted by the Venice Commission at its 87th Plenary Session. CDL-AD(2011)016. [Disponible en línia: <https://www.venice.coe.int/webforms/documents/?pdf=CDL-AD%282011%29016-e>].

116 Human Rights House Foundation. (2017). «Resisting Ill Democracies in Europe», pàg. 17. [Disponible en línia: <https://humanrightshouse.org/noop-media/documents/22908.pdf>].

117 Sentència del Tribunal Europeu de Drets Humans *Baka c. Hongria*, sol·licitud núm. 20261/12, 23 de juny del 2016, pàg. 120-122 i 151. [Disponible en línia: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-163113>].

l'administració, entre d'altres, autoritzacions policials per a manifestacions i decisions de la junta electoral. Amnistia Internacional ha criticat que aquest nou sistema difumina la separació de poders,¹¹⁸ ja que el President de la Nació proposarà els jutges d'aquest tribunal i l'Assemblea Nacional els nomenarà.¹¹⁹

Manca de consulta. A més, cap d'aquestes modificacions ha estat sotmesa a un procediment de consulta amb la societat civil o els grups afectats. La Llei CXXXI del 2010 preveu que les lleis que proposa *el govern* s'han de sotmetre a un procediment de participació pública. No obstant això, Fidesz ha esquivat aquesta obligació legal sota la interpretació estricta que, si la llei se sotmet a votació mitjançant una proposta de parlamentaris individuals, no és necessari el tràmit de consulta.¹²⁰

Aquesta situació va ser criticada especialment quan es va adoptar la Llei XXVI del 2017, sobre transparència de les organitzacions finançades des de l'estranger, de la qual parlarem més endavant. Cap dels partits de l'oposició donava suport a la iniciativa. Es va informar la ciutadania de la proposta únicament perquè es va filtrar en la premsa, de manera que no va haver-hi cap debat públic ni professional sobre la legislació i el seu impacte.¹²¹

Espai d'actuació de la societat civil i llibertat d'associació

Política de deslegitimació del Govern. S'investiga i s'estigmatitza la societat civil. El govern ha començat una campanya de deslegitimació dels activistes civils i crítics, que inclou els mitjans de comunicació pública, i que fa servir expressions com «ser poc hongarès», «traïdor» o «agent de l'estranger». L'abril

118 Amnistia Internacional, «Hungary moving beyond red lines», 29 de gener del 2019. [Disponible en línia: <https://www.amnesty.hu/news/2570/hungary-moving-beyond-red-lines>].

119 Article 25.6 de la Constitució d'Hongria. [Disponible en línia: <https://2010-2014.kormany.hu/download/a/1c/11000/The%20New%20Fundamental%20Law%20of%20Hungary.pdf>].

120 Hungarian Civil Liberties Union. (2017). «What is the problem with Hungarian NGO law», pàg. 3. [Disponible en línia: <https://hclu.hu/files/tasz/imce/2015/what-is-the-problem-with-the-law-on-foreign-funded-ngos.pdf>].

121 Resolució 2162 de l'Assemblea Parlamentària del Consell d'Europa, «Alarming developments in Hungary: draft NGO law restricting civil society and possible closure of the European Central University». [Disponible en línia: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-DocDetails-EN.asp?fileid=23715>].

del 2018, el diari progovern Figyelő va publicar una llista de 200 noms, en la qual identificava membres de la societat civil, sota el títol de «Mercenaris de Soros treballant a Hongria».¹²² A saber, George Soros és un inversor i filantrop hongarès que advoca pel concepte de «societat oberta». Durant anys, ha estat l'objecte d'una campanya d'estigmatització i propaganda i Fidesz l'ha acusat de tenir plans per importar milions d'immigrants i «islamitzar» Europa.¹²³

Paquet legislatiu «Stop Soros». El juny del 2018, el Parlament va aprovar un paquet de tres normes, denominat oficialment «Stop Soros» i dissenyat, segons el govern, per frenar la immigració il·legal en massa. Aquest paquet legislatiu és una combinació de tres lleis que pretén impedir l'actuació de les OSC que treballen amb persones migrants. Criminalitza, fins i tot amb penes de presó, les entitats que treballen amb sol·licitants d'asil o amb persones migrades sense documentació.¹²⁴ El vocabulari és molt ampli i vague, de manera que és difícil precisar quines activitats són suficients per cometre el delictes de «promoció i suport a la immigració il·legal».¹²⁵ La Comissió Europea ha portat aquestes normes davant el Tribunal de Justícia de la Unió Europea, perquè vulneren els principis de la Unió.¹²⁶

A part del paquet legislatiu «Stop Soros», es va aprovar també la secció 253 de la Llei XLI del 2015, que va crear un impost especial del 25 % per a les OSC que treballen amb persones migrades. La llei obliga els donants de fons econòmics o, en defecte d'això, a l'organització receptora a pagar el 25 % de la seva donació al tresor públic. El ministre de Finances va afirmar que l'impost

122 The Independent, «Pro-Orban magazine lists Hungarian investigative journalists and refugee advocates among “mercenaries of Soros”», 12 d'abril del 2018. [Disponible en línia: <https://www.independent.co.uk/news/world/europe/hungary-victor-orban-magazine-list-journalists-refugee-george-soros-mercenaries-a8301806.html>].

123 Més informació disponible en línia: <https://okotars.hu/en/democratic-backsliding-and-civil-society-response-hungary>.

124 The Guardian, «Hungary passes anti-immigrant “Stop Soros” laws», 20 juny del 2018. [Disponible en línia: <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/20/hungary-passes-anti-immigrant-stop-soros-laws>].

125 Més informació disponible en línia: <https://www.vox.com/policy-and-politics/2018/6/22/17493070/hungary-stop-soros-orban>.

126 Més detalls disponibles en línia: http://europa.eu/rapid/press-release_ip-19-469_en.htm.

era necessari perquè la defensa contra la immigració il·legal era una càrrega financera addicional per a l'Estat.¹²⁷

ONG amb finançament estranger. La Llei LXXVI del 2017, sobre transparència de les organitzacions amb suport econòmic des de l'estranger, és una legislació que afecta les ONG amb finançament internacional i les obliga a emprar una distinció especial. El preàmbul de la llei sembla suggerir que les organitzacions amb finançament extern busquen sobreposar els interessos internacionals per sobre dels interessos de la nació hongaresa, posant en perill la independència de les seves institucions.¹²⁸

El primer ministre hongarès va afirmar que «totes aquestes organitzacions han pres partit de manera clara contra la posició del govern hongarès i de la política de migracions que secunda la gent d'Hongria. No es pot dubtar més, cal imposar la transparència».¹²⁹

Algunes organitzacions han criticat que aquesta legislació viola el dret de la ciutadania i de les organitzacions a la llibertat d'expressió, perquè les obliga a identificar-se amb un distintiu que pretén ser utilitzat per desacreditar-les.¹³⁰ D'aquesta manera, les publicacions d'aquestes organitzacions aniran etiquetades sempre amb un missatge que les relacionarà amb interessos contraposats als de la societat hongaresa. A més, discrimina entre les ONG sobre la base del finançament que reben, de manera que els requeriments, les sancions i els impostos varien notablement entre aquelles finançades a escala local i aquelles finançades a escala internacional.¹³¹ La Comissió Europea ha iniciat

127 Per a una anàlisi detallada de la legislació veieu: <https://reliefweb.int/report/hungary/legal-analysis-hungarys-special-tax-migration-related-activities>. Veieu també: The Guardian, «Hungary steps up anti-immigration stance with plans for NGO tax», 19 juny del 2019. [Disponible en línia: <https://www.theguardian.com/world/2018/jun/19/hungary-anti-immigration-plans-ngo-tax-orban-bill-criminalise-aid>].

128 Preàmbul de la Llei LXXVI del 2017 sobre transparència de les organitzacions finançades des de l'estranger. [Disponible en línia: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:62018CN0078&from=PT>].

129 Declaració de Viktor Orbán, primer ministre d'Hongria, gener del 2017. [Disponible en línia: <https://okotars.hu/en/democratic-backsliding-and-civil-society-response-hungary>].

130 Hungarian Civil Liberties Union. (2017). «What is the problem with Hungarian NGO law», pàg. 2. [Disponible en línia: <https://hclu.hu/files/tasz/imce/2015/what-is-the-problem-with-the-law-on-foreign-funded-ngos.pdf>].

131 *ib.*

un procediment d'infracció contra aquesta normativa, per vulnerar la llibertat d'associació i per imposar restriccions injustificades a la lliure circulació de capital.¹³²

Dret a la informació i llibertat de premsa

Situació dels mitjans de comunicació a Hongria. L'any 2010, es van aprovar dues lleis noves: (i) la Llei CIV sobre la llibertat de premsa, sobre la imposició dels ingressos de la publicitat dels mitjans de comunicació de masses, i (ii) la Llei CLXXXV sobre els serveis de mitjans i els mitjans de comunicació de masses.

L'efecte acumulat d'aquestes dues normes crea dificultats enormes per la creació i el manteniment de mitjans de comunicació independents. Com veurem a continuació, la legislació nova permet prescriure el contingut de la informació que ofereixen els mitjans de comunicació, dona un gran poder als organismes reguladors sense sotmetre les seves decisions al control judicial i no protegeix les fonts de la informació publicada. El comissari de Drets Humans del Consell d'Europa, el relator especial de les Nacions Unides per a la promoció i protecció de la llibertat d'opinió i expressió¹³³ i el representant de l'OSCE en llibertat dels mitjans de comunicació¹³⁴ han criticat les modificacions.¹³⁵

132 Comissió Europea, «Asylum: Commission takes next step in infringement procedure against Hungary for criminalising activities in support of asylum applicants», 24 de gener del 2019. [Disponible en línia: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-469_en.htm] Veieu també: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-3663_en.htm.

133 Opinió del Comissionat de Drets Humans: «Hungary's media legislation in light of Council of Europe standards on freedom of media». COE/doc. CommDH(2011)10. 25 de febrer del 2011. [Disponible en línia: <https://rm.coe.int/16806daac3>].

134 OHCHR, nota de premsa, «Hungary/Freedom of expression: UN expert still concerned despite moves on controversial media legislation», sobre la visita del relator especial de les Nacions Unides sobre la promoció i protecció del dret a la llibertat d'opinió i d'expressió a Hongria, el 5 d'abril del 2011. [Disponible en línia: <https://newsarchive.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=10916&LangID=E>].

135 OSCE, ODIHR. (2018). Hungary, Parliamentary elections. Limited Election Observation Mission, Final Report. 8 d'abril del 2018. [Disponible en línia: <https://www.osce.org/odihr/elections/hungary/385959?download=true>].

Mitjans al servei del govern. La regulació i supervisió dels mitjans de comunicació han estat concentrades sota un sol òrgan: l'Autoritat Nacional de Mitjans de Comunicació i Telecomunicacions. La presidenta d'aquesta Autoritat és, a dia de redacció d'aquest estudi, la mateixa que la del Consell de Mitjans de Comunicació, que és l'òrgan encarregat de nomenar a la direcció executiva de tots els mitjans de comunicació públics. En efecte, situa els canals públics de ràdio, televisió i notícies sota el poder efectiu del govern.¹³⁶ La legislació també permet controlar el contingut de les emissions i les publicacions d'aquests mitjans.

L'agost del 2015, es va filtrar una instrucció de l'Autoritat dels Mitjans de Comunicació i Telecomunicacions que ordenava els treballadors de la televisió pública evitar l'emissió d'imatges de dones, nens i nenes en la seva cobertura de la crisi de les persones refugiades.¹³⁷

En cas de vulneració de les lleis sobre mitjans de comunicació, el Consell de Mitjans de Comunicació té la potestat d'iniciar procediments per suspendre el dret a emetre tant dels mitjans de comunicació convencionals, com d'aquells en línia. Les sancions són desproporcionadament dures, especialment aquelles que estableixen la interrupció dels serveis per un temps, l'anul·lació de la seva llicència d'emissió o del seu registre, o el bloqueig de continguts.¹³⁸

El finançament dels mitjans de comunicació també està regulat estrictament i s'empra, juntament amb el sistema impositiu, per tancar mitjans de comunicació independents.¹³⁹ Diverses fonts han denunciat que el govern és l'anunci-ant principal, i que aquest fet distorsiona profundament la lliure competència. Amb aquest sistema d'anuncis, el govern finança els mitjans de comunicació

136 Human Rights House Foundation. (2017). Resisting Ill Democracies in Europe, pàg. 21. [Disponible en línia: <https://humanrightshouse.org/noop-media/documents/22908.pdf>].

137 The Guardian, «Hungarian TV "told not to broadcast images of refugee children"», 1 de setembre del 2015. [Disponible en línia: <https://www.theguardian.com/world/2015/sep/01/hungarian-media-told-not-to-broadcast-images-refugee-children-memo>].

138 Comissió de Venècia, Consell d'Europa. (2011). Opinion on the new Constitution of Hungary. CDL-AD(2011)016. [Disponible en línia: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)016-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)016-e)].

139 Human Rights House Foundation. (2017). Resisting Ill Democracies in Europe, pàg. 21. [Disponible en línia: <https://humanrightshouse.org/noop-media/documents/22908.pdf>].

que li són favorables.¹⁴⁰ Alguns periodistes han al·legat que les notícies sobre certes agències governamentals s'ometen sovint, sota l'amenaça d'una reducció de fons o pèrdua d'inversors o anunciants.¹⁴¹

El novembre del 2018, el Govern va crear un «imperí dels mitjans de comunicació»,¹⁴² una concentració sense precedents dels mitjans de comunicació a Hongria, sota el nom de Fundació de Premsa i Mitjans de Comunicació de l'Europa Central (KESMA, per les seves sigles en hongarès). Aquesta plataforma dificulta seriosament el mercat dels mitjans de comunicació i la seva pluralitat, i fa gairebé impossible que existeixi una competència real. El govern ha qualificat aquesta decisió «d'interès públic» i la va considerar una estratègia d'importància nacional.¹⁴³

Limitació de l'activitat periodística. Professionals del periodisme han declarat que el govern els ha prohibit accedir a esdeveniments o debats oficials per haver escrit articles crítics amb les polítiques oficials. A més, pateixen amenaces constants amb accions legals, multes, acomiadaments i el tancament dels seus mitjans de comunicació. El canal de televisió *RTL Klub* i les pàgines *4r4.hu* i *Heti Világgazdaság (HVG)* s'han lamentat que se'ls denegui per sistema l'accés a les instal·lacions del govern o no se'ls convida a rodes de premsa oficials.¹⁴⁴

Mándli i altres c. Hongria: L'octubre del 2017, es va denegar l'accés a l'edifici de l'Assemblea Nacional a tres periodistes del canal de televisió Echo TV, quan intentaven entrar per informar sobre les activitats parlamentàries. L'oficina de premsa del Parlament hongarès va justificar la decisió al·legant que els periodistes havien trencat normes imposades als mitjans,

140 Més informació disponible en línia: <https://www.resetdoc.org/story/distortion-propaganda-hungarian-media-interview-sandor-orban/>.

141 Mérték Media Monitor, «Self-censorship in the hungarian press», 11 de juny del 2012. [Disponible en línia: <https://mertek.eu/en/2012/06/11/self-censorship-in-the-hungarian-press/>].

142 Amnistia Internacional, «Hungary moving beyond red lines». 29 de gener del 2019. [Disponible en línia: <https://www.amnesty.hu/news/2570/hungary-moving-beyond-red-lines>].

143 *ib.*

144 Index on Censorship, «Hungary: Independent media facing soft censorship», 21 de gener del 2016. [Disponible en línia: <https://www.indexoncensorship.org/2016/01/constant-harassment-of-independent-media-in-hungary/>].

en filmar àrees d'accés prohibides a periodistes, malgrat que se'ls havia avisat d'això.¹⁴⁵

Szurovecz c. Hongria: Des de l'estiu del 2015, les autoritats hongareses han denegat l'entrada de premsa als centres de trànsit i als camps de refugiats. La policia va forçar un periodista a esborrar les preses de vídeo que havia gravat. També van colpejar amb porres a periodistes, els van trencar l'equipament i els van llançar gas lacrimogen, fins i tot després que aquests s'identifiquessin com a membres de la premsa. Alguns dels periodistes van romandre sota custòdia policial.¹⁴⁶

Tots dos casos es van portar davant el Tribunal Europeu de Drets Humans i estan esperant sentència.

Accés a la informació. Dades de caràcter públic. Finalment, la llei sobre llibertat d'informació es va esmenar l'any 2015, sense consulta pública. Des de la seva implementació, permet que totes les agències estatals que tracten dades d'interès públic cobrin una taxa a la persona o institució que els sol·liciti, en concepte de «costes laborals». El preu exacte no està determinat per llei i es deixa en mans de l'agència en concret. A més, la legislació permet que els organismes estatals rebutgin la sol·licitud d'informació si aquestes dades serveixen per «prendre decisions» o en cas que es tracti d'una petició repetida, encara que la sol·licitud prèvia no s'hagi respost.¹⁴⁷ D'acord amb la Unió de Llibertats Cívils d'Hongria (Hungarian Civil Liberties Union), a vegades, les agències contesten que no es tracta d'una informació considerada d'interès públic, o simplement no responen la petició. Aquesta decisió es pot reconèixer davant els tribunals, encara que no hem d'oblidar que aquesta mena de decisions seran, en el futur, jutjades pels tribunals administratius nous, la independència dels quals està en dubte.

Altres punts de vista. Per bé que la reforma organitzativa dels mitjans de comunicació ha afectat profundament el sistema de premsa hongarès, hi ha

145 Més informació disponible en línia: <https://magyarnemzet.hu/archivum/media/kitiltot-tak-az-echo-tv-harom-munkatarsat-a-parlamentbol-3859900/>.

146 Més informació disponible en línia: https://www.ifex.org/hungary/2015/09/23/censored_attacked/.

147 Freedom House, Freedom of the Press 2016: Hungary, 2016. [Disponible en línia: <https://freedomhouse.org/report/freedom-press/2016/hungary>].

qui considera que aquesta no és la causa principal de l'autocensura creixent en el sector. Opinen que la manca de mitjans independents es deu al fet que la majoria parlamentària de dos terços del partit en el govern ha donat un poder sense precedents a l'executiu. Fidesz ha aconseguit situar els seus partidaris al capdavant de totes les institucions i que el col·lectiu de periodistes se senti investigat, escodrinyat i notablement menys lliure. Segons uns altres, simplement, no cal implementar la nova normativa sobre els mitjans de comunicació, atès que l'atmosfera amenaçadora en la qual s'ha aprovat ja és suficient perquè existeixi un clima de tensió i, per tant, els mitjans de comunicació decideixin assumir menys riscos.¹⁴⁸

Llibertat d'expressió i de pensament

Els límits nous a la llibertat d'expressió. L'article 9 de la Constitució es va modificar per establir un límit nou a la llibertat d'expressió. D'acord amb la nova redacció: «La llibertat d'expressió no ha de ser exercida amb la intenció de violar la dignitat de la nació hongaresa».

La difamació continua sent una ofensa criminal castigada amb força a Hongria, i s'empra contra periodistes de recerca, activistes i organitzacions de supervisió.¹⁴⁹ Per exemple, el desembre del 2015, es va sancionar per difamació l'escriptor d'un blog que va refutar les publicacions de l'alcalde del districte de Budapest, en les quals l'alcalde denunciava per mitjà de Facebook que els sol·licitants d'asil provocaven focs, escombraries i crim.

El relator especial de les Nacions Unides es va mostrar preocupat per l'estigmatització dels activistes i el vocabulari dur que havien usat els representants del govern, així com per l'ús de l'etiqueta «agents estrangers» de manera pejorativa. A més, va considerar que hi havia un risc elevat d'autocensura i de limitació de la llibertat d'expressió, a causa de la intimidació a la qual està sotmès qui critica el govern.¹⁵⁰

148 *op. cit.* 144.

149 *op. cit.* 147.

150 Informe del relator especial de les Nacions Unides sobre la situació dels defensors dels drets humans, en la seva missió a Hongria, A/HRC/34/52/Add.2, pàg. 58-59. [Disponible en línia: <https://undocs.org/es/A/HRC/34/52/Add.2>].

Llibertat acadèmica i de pensament. El Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides va prendre nota amb preocupació de l'esmena introduïda l'any 2017, a la Llei CCIV del 2011 sobre educació superior. Aquesta llei imposa restriccions desproporcionades al funcionament d'universitats estrangeres, i ha estat criticada per limitar la llibertat de pensament, expressió i associació, així com la llibertat acadèmica.¹⁵¹ L'Assemblea del Consell d'Europa va sol·licitar a Hongria la modificació d'aquesta legislació.¹⁵²

Diferents institucions han denunciat que l'objectiu d'aquesta llei és reduir la influència de la Universitat Central Europea (CEU), perquè està fundada per George Soros. En una carta oberta al govern d'Hongria, més de 120 acadèmics nord-americans que treballaven a l'Europa de l'Est i a l'Europa Central van considerar que «mentre que la legislació està plantejada com una regulació genèrica, les provisions afecten només a una universitat al país». I van afirmar que «el desig aparent del govern hongarès perquè se silenciï qualsevol mena de criticisme i controlar totes les alternatives en el camp de la competició política té poca projecció i és contrari a aquests valors [llibertat d'expressió i consciència]».¹⁵³

La Universitat va tornar a obtenir l'acreditació del govern el 2018. L'octubre del 2018, els cursos en Estudis de Gènere es van eliminar de la llista de programes de la universitat per decret governamental. El decret motivava la seva decisió en el fet que el nombre d'estudiants inscrits era baix i en l'oposició ideològica del govern a aquesta mena d'educació.¹⁵⁴

151 Comitè de Drets Humans, Nacions Unides. (2018) Conclusiones sobre el sexto informe periódico de Hungría, CCPR/C/HUN/CO/6, pàg. 51. [Disponible en línia: <https://undocs.org/es/CCPR/C/HUN/CO/6>].

152 Parlament Europeu, Consell d'Europa. (2017). «Alarming developments in Hungary: draft NGO law restricting civil society and possible closure of the European Central University», Resolution 2162 (2017). [Disponible en línia: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML-2HTML-en.asp?fileid=23715&lang=en>].

153 Open Letter to the Government of Hungary. Disponible en línia: <https://budapestbeacon.com/exclusive-western-academics-stand-ceu/>.

154 Amnistia Internacional, «Hungary moving beyond red lines», 29 de gener del 2019. [Disponible en línia: <https://www.amnesty.hu/news/2570/hungary-moving-beyond-red-lines>].

Dret de reunió pacífica i de manifestació

Modificacions legislatives. L'1 d'octubre del 2018, va entrar en vigor una legislació nova sobre el dret de reunió pacífica. Amb aquesta nova llei, es deroga la Llei III del 1989 sobre llibertat de reunió.

Sota la llei del 1989, la societat civil hongaresa no ha tingut complicacions especials per exercir el seu dret a la reunió pacífica i de manifestació. La llei nova, no obstant això, dóna un ampli marge de discreció a la policia per prohibir manifestacions. Per exemple, permet que es prohibeixi una manifestació si «interfereix amb les obligacions d'un diplomata estranger», «obstaculitza les vides privades o les activitats de tercers» o «afecta directament i desproporcionadament la seguretat i l'ordre públics», entre d'altres.¹⁵⁵ A més, les persones que participin en una protesta que s'hagi declarat il·legal estaran subjectes a penes elevades, i se les podrà condemnar a penes de fins a seixanta dies de presó, en cas de tractar-se de la tercera ofensa comesa en sis mesos.¹⁵⁶

Els defensors d'aquesta legislació argumenten que aquesta llei intenta evitar els abusos de manifestants als drets de tercers i facilita la convivència.¹⁵⁷

Encara que, a vegades, s'han imposat sancions administratives a manifestants, fins al moment, els tribunals s'han mostrat bastant equitatius, d'acord amb la Hungarian Civil Liberties Union. Aquesta mateixa organització ha mostrat incomoditat sobre el fet que les decisions i abusos policials siguin competència dels tribunals administratius nous i que es generi incertesa sobre com s'interpretarà la nova legislació.

Estigmatització de certs col·lectius socials. El relator especial de les Nacions Unides sobre la situació dels defensors i defensores de drets humans va explicar en l'informe de la seva visita a Hongria que les manifestacions a favor

155 Zoltán Kovács. About Hungary, «Freedom of assembly: here's how the new law works», 4 d'octubre del 2018. [Disponible en línia: <http://abouthungary.hu/blog/freedom-of-assembly-heres-how-the-new-law-works/>].

156 Hungarian Civil Liberties Union, «Summary of the hungarian civil liberties union's analysis of the new bill on the right to assembly», 24 de juliol del 2018. [Disponible en línia: <https://hclu.hu/en/articles/summary-of-the-hungarian-civil-liberties-unions-analysis-of-the-new-bill-on-the-right-to-assembly>].

157 *op. cit.* 155.

de la comunitat rom¹⁵⁸ o LGBTI succeeixen en un clima de tensió i amb una presència policial notable. Activistes d'aquestes comunitats van expressar la seva insatisfacció en relació amb la posició de les autoritats, que en comptes d'adoptar mesures de protecció per neutralitzar les amenaces de l'extrema dreta, els tractava a ells i elles com un perill per a la seguretat pública.¹⁵⁹ Aquest argument ve secundat per la sentència d'un tribunal en Eger, que va considerar que durant el transcurs d'una marxa, la policia no havia complert amb el seu deure de protegir la comunitat rom dels grups extremistes, i en canvi havia imposat multes excessives a les persones manifestants per altercats menors. Es van trobar que se les discriminava.

Estratègies i respostes de la societat civil

Coalicions i xarxes de suport. El clima d'hostilitat dels últims anys ha conduït les OSC a explorar noves classes de mecanismes de pressió. Les activitats de cooperació i suport destaquen de manera notable. Per exemple, en resposta al paquet legislatiu «Stop Soros», va néixer el moviment Civilizacio, que aspira a coordinar la reacció de la societat civil front a les mesures il·liberals del govern. Civilizacio va dur a terme, entre d'altres, una manifestació pels carrers de Budapest, així com una protesta en el Comitè de Justícia del Parlament on es discutia l'esborrany legislatiu.¹⁶⁰

Polarització i politització de la vida pública. És important esmentar que el relator especial de les Nacions Unides sobre la situació dels defensors i defensores dels drets humans va observar que, en general, els defensors dels drets humans podien dur a terme el seu treball en un ambient segur, i va destacar el dinamisme de la societat civil hongaresa. No obstant això, va observar amb alarma l'ambient de polarització creixent, i l'aparició de nous reptes que podri-

158 Ètnia minoritària d'Europa de l'est.

159 Consell de Drets Humans, Nacions Unides. (2017). Informe del relator especial de les Nacions Unides sobre la situació dels defensors dels drets humans. A/HRC/34/52/Add.2. Pàg. 64. [Disponible en línia: <https://undocs.org/es/A/HRC/34/52/Add.2>].

160 European Civic Forum. (2019). Activizenship, Democracy under stress/rebuilding trust/ rights for all. Capítol «What lies behind the concept of civil society?», pàg. 22-23. [Disponible en línia: <http://civic-forum.eu/publication/view/activizenship-3>].

en ser considerats com a violacions de drets fonamentals.¹⁶¹ D'acord amb la Hungarian Civil Liberties Union, la lectura dels comportaments i actituds de la societat civil en clau política i ideològica està dificultant el desenvolupament de veus crítiques, i aquelles persones afins al partit estan ocupant l'espai públic.

Mecanismes internacionals. La Unió Europea ha començat tres procediments d'infracció a causa de la deterioració de l'estat de dret a Hongria, dos dels quals han arribat a la Cort Europea de Justícia. L'OSCE s'ha pronunciat en diverses ocasions sobre l'amenaça que aquestes modificacions legals representen per a la llibertat d'expressió i de premsa, i per al dret de participació política de la ciutadania.

161 Consell de Drets Humans, Nacions Unides. (2017). Informe del relator especial de les Nacions Unides sobre la situació dels defensors dels drets humans. A/HRC/34/52/Add.2. pàg. 5, ¶ 14-15. [Disponible en línia: <https://undocs.org/es/A/HRC/34/52/Add.2>].

Polònia

Context legal i polític

Introducció. L'any 2015, el partit conservador PiS (Llei i Justícia) va guanyar les eleccions presidencials a Polònia amb el 52 % dels vots. L'octubre del mateix any, el mateix partit va guanyar les eleccions parlamentàries i es va assegurar una majoria àmplia. Des de llavors, PiS s'ha esforçat per crear un vincle estret entre les institucions de l'Estat i el partit, amb un projecte polític *il·liberal* similar al d'Hongria. Els objectius principals de les lleis noves han estat els mitjans de comunicació i el sistema judicial, que han sofert nombroses reformes en pocs mesos. La majoria d'aquestes modificacions no es van sotmetre a un procediment de consulta i, quan això va ocórrer, va succeir d'una manera superficial i sense impacte.¹⁶²

A diferència d'Hongria, el partit al comandament no té una majoria prou àmplia per modificar la Constitució, encara que han advocat en favor de la seva necessitat.¹⁶³

Independència de les institucions. El 2018, es va modificar la llei electoral i es va posar en perill la independència de la Comissió Electoral Nacional (PKW). El PKW és l'òrgan que s'encarrega d'organitzar les eleccions i controla el finançament dels partits. Fins al moment, les corts designaven els nou membres del PKW, mentre que amb la llei nova, el Parlament en designarà set i el poder judicial només en designarà dos. La llei no es va sotmetre a cap mena de procediment de consultes.

Independència del poder judicial. Fins al moment, les corts poloneses s'han mostrat neutrals i han dictat sentències raonablement equilibrades en relació

162 Małgorzata Szuleka, «First victims or last guardians? The consequences of rule of law backsliding for NGOs: Case studies of Hungary and Poland», Centre for European Policy Studies (CEPS). 24 d'abril del 2018. [Disponible en línia: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/first-victims-or-last-guardians-consequences-rule-law-backsliding-ngos-case-studies/>].

163 Més informació disponible en línia: <https://polandin.com/38673249/poland-could-be-forced-to-ignore-ecj-supreme-court-ruling-deputy-pm>.

amb el dret de protesta. No obstant això, les reformes profundes al poder judicial fan difícil predir com evolucionarà la jurisprudència.

Entre 2015 i 2017 es va modificar substancialment el poder judicial i es van concedir al Govern competències més àmplies en l'assignació de casos i en la formació de jutges i jutgesses nous. També s'ha aprovat la competència del ministre de Justícia per designar i acomiadar els presidents i els vicepresidents de les corts.

S'han creat dues sales noves en la Cort Suprema: la Sala de Control Extraordinari i Assumpes Públics, i la Sala d'Assumpes Disciplinaris. La primera té competències per validar o rebutjar els resultats de les eleccions o dels referèndums, mentre que la segona jutja els expedients disciplinaris contra membres del poder judicial. El Consell Nacional del Poder Judicial, al qual, des del 2018, tria el Parlament, nomena els jutges i jutgesses de la Cort Suprema.¹⁶⁴

Des del 2018, s'han iniciat nombrosos procediments disciplinaris contra membres del poder judicial que van criticar les iniciatives governamentals en públic. L'abril del 2019, la Comissió Europea va iniciar un procediment d'infracció davant el Tribunal de Justícia de la Unió Europea contra Polònia pel nou règim disciplinari dels jutges.¹⁶⁵

L'any 2017, la Comissió Europea va iniciar un procediment d'infracció contra Polònia davant el Tribunal de Justícia de la Unió Europea (TJUE) per amenaces contra l'estat de dret. En concret, el TJUE haurà de pronunciar-se sobre la reducció de l'edat de jubilació dels magistrats de 70 a 65 anys, que obligava a 27 dels 72 jutges de la Cort Suprema a deixar el seu lloc immediatament. La Comissió va considerar que Polònia no havia complert amb les seves obligacions de l'article 2 del Tractat de la Unió Europea —dignitat humana, llibertat, democràcia, igualtat, estat de dret i respecte als drets humans—, lligides conjuntament amb l'article 47 de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea —dret a la tutela judicial efectiva i a un jutge imparcial.

164 Freedom House, Freedom of the Press 2019: Poland, 2019. [Disponible en línia: <https://freedomhouse.org/country/poland/freedom-world/2019>].

165 Comissió Europea. «Rule of Law: European Commission launches infringement procedure to protect judges in Poland from political control», 3 d'abril del 2019. [Disponible en línia: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-19-1957_en.htm].

El govern polonès va retornar les seves posicions als 27 jutges com a mesura cautelar. El juny del 2019, el TJUE va determinar que el nou règim disciplinari per als jutges vulnera el principi d'independència judicial.¹⁶⁶

Poder Religiós. L'Església catòlica té un gran pes en la societat polonesa i manté una influència institucional forta. Està penat criminalment insultar institucions o símbols religiosos. L'any 2017, el periodista satíric Antoni Szpak va comparèixer per «insultar la nació polonesa». En el seu reportatge, el columnista va criticar la relació entre les autoritats poloneses i l'Església catòlica, i es va burlar dels polítics per aquest motiu. Si fos considerat culpable, es podria condemnar Szpak amb fins a tres anys de presó.¹⁶⁷

Espai d'actuació de la societat civil i llibertat d'associació

Deslegitimació de les OSC. Encara que tradicionalment les OSC havien actuat sense interferència a Polònia, fa poc que els mitjans de comunicació i la cúpula del govern han atacat sistemàticament la credibilitat de la societat civil. S'ha acusat les organitzacions civils de poca transparència financera i de perseguir una agenda definida per l'oposició.¹⁶⁸

Fons econòmics per a les ONG. El 2017, una llei nova va centralitzar la distribució dels fons públics per a les ONG, entre els quals s'inclouen els diners que es reben de la Unió Europea i d'altres països, com Noruega. L'òrgan encarregat de la distribució de fons és una entitat nova, que s'ha creat sota l'oficina del primer ministre. El govern aprofita aquesta prerrogativa per seleccionar a quines entitats atorga finançament, sobre la base de criteris polítics. Per exemple, denega el finançament a les organitzacions que treballen

166 Decisió del Tribunal de Justícia de la Unió Europea sobre el cas C-619/18, *Comissió c. Polònia (Indépendance de la Cour suprême)*, de 24 de juny del 2019. [Disponible en línia: <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2019-06/cp190081en.pdf>].

167 Civic Space Watch, «POLAND: State restricts disability benefits protest», 14 de juny del 2018. [Disponible en línia: <https://civicspacewatch.eu/poland-state-restricts-disability-benefits-protest/>].

168 Freedom House, *Freedom of the Press 2019: Poland*, 2019. [Disponible en línia: <https://freedomhouse.org/country/poland/freedom-world/2019>].

en l'àmbit de la violència de gènere o ajudant a persones migrades, així com a aquelles que són crítiques amb el govern.¹⁶⁹

Vigilància de les OSC. Des que el 2016 es va aprovar la llei de vigilància, la policia i els serveis secrets han vist com les seves capacitats d'actuació i recerca s'han expandit. El 2017, es va filtrar informació segons la qual la policia estava controlant a certes persones, líders de la societat civil, amb l'objectiu d'obtenir informació dels individus en qüestió. Els mètodes de vigilància incloïen seguiment a peu i amb cotxe, gravacions de vídeo i àudio, i intervencions de telèfons, sense autorització judicial.¹⁷⁰ L'Helsinki Foundation for Human Rights va expressar la seva preocupació per l'efecte descoratjador d'aquesta mena de mesures i l'amenaça que suposen per a la democràcia i el desenvolupament de la societat civil.¹⁷¹

Fonts oficials han donat explicacions diverses a aquests seguiments. En el cas del diputat parlamentari R. Petru, la policia va al·legar que s'havia fet per garantir la seva seguretat.

D'altra banda, va admetre que havia investigat W. Kinasiewics i T. Jakrezewski, dos activistes del moviment Obywatele RP (Ciutadans de la República de Polònia). Segons la policia, aquesta decisió es va prendre després que els dos activistes afirmessin públicament que «les seves accions podien resultar en una vulneració de l'ordenament legal».¹⁷²

És interessant remarcar que les institucions de vigilància estatals poden aconseguir un acord amb les empreses de telecomunicació, per mitjà del qual aquestes els poden donar accés a la informació emmagatzemada com metadades (dades de tipus informatiu, generalment d'ús analític i organitzatiu; per

169 Human Rights House Foundation. (2017). Resisting Ill Democracies in Europe, pàg. 25. [Disponible en línia: <https://humanrightshouse.org/noop-media/documents/22908.pdf>].

170 Civic Space Watch, «Helsinki Committee in Poland, Managing Board and the Board of Directors of the HFHR comments on surveillance of members of NGOs», 22 d'agost del 2017. [Disponible en línia: <https://civicspacewatch.eu/helsinki-committee-in-poland-managing-board-and-the-board-of-directors-of-the-hfhr-comments-on-surveillance-of-members-of-ngos/>].

171 Helsinki Foundation for Human Rights, «Police target Opposition politicians and NGO activists». [Disponible en línia: <http://www.hfhr.pl/en/police-target-opposition-politicians-and-ngo-activists/>].

172 *ib.*

exemple, a qui es truca, a quines hores i amb quina freqüència). La policia no necessita autorització judicial per accedir a aquesta informació, encara que sí que la necessita per accedir al contingut de les converses.

Intimidació a OSC que treballen pels drets de les dones. El 2016, la societat civil polonesa es va mobilitzar en massa per parar el projecte de llei de l'avortament, que pretenia prohibir aquesta pràctica. El 4 octubre del 2017, que es va anomenar «Dimarts negre», es va convocar una manifestació massiva per commemorar el «Març negre» o la «Vaga de les dones» d'octubre del 2016, la primera protesta massiva contra el projecte de llei de l'avortament. Després d'aquestes manifestacions, la policia va entrar en les seus de tres centres particularment actius en la lluita pels drets reproductius i va confiscar documentació i equipaments electrònics. Les OSC que treballen en aquest sector no reben subvencions del Fons Ministerial per Ajuts Econòmics que hem esmentat anteriorment.

Dret a la informació i llibertat de premsa

Situació dels mitjans de comunicació. Encara que els mitjans de comunicació privats encara representen una pluralitat d'opinions, els mitjans de comunicació públics es troben sota la influència del partit al cap del govern. En els òrgans de govern dels mitjans públics, les veus dissidents han estat substituïdes per altres en favor del govern i s'ha promogut la posició governamental en les línies editorials. En total, s'han destituït al voltant de 200 periodistes de mitjans de comunicació públics des que PiS va entrar al poder. El Comitè de les Nacions Unides va considerar que els canvis en la legislació i en la pràctica eren regressius.¹⁷³

La cúpula de PiS continua insistint en la necessitat de «desconcentrar» i «repolonitzar» el capital invertit en els mitjans de comunicació.¹⁷⁴ El govern acusa sovint a la presència de mitjans de comunicació alemanys de les crítiques

173 Comitè de Drets Humans, Nacions Unides. (2016). «Concluding observations on the seventh periodic report of Poland», 23 de novembre del 2016. CCPR/C/POL/CO/7. [Disponible en línia: <https://undocs.org/es/CCPR/C/POL/CO/7>].

174 Annabelle Chapman, Freedom House. «Pluralism under attack, the assault on Press Freedom in Poland». [Disponible en línia: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/FH_Poland_Media_Report_Final_2017.pdf].

negatives cap a les seves activitats i ha intentat promoure l'entrada de capital polonès en els mitjans de comunicació.¹⁷⁵

Risc d'autocensura. Els mitjans de comunicació independents han rebut pressió mitjançant l'ús de la legislació i se'ls ha investigat sistemàticament. Segons l'Helsinki Foundation for Human Rights, el govern complica l'accés al Parlament a periodistes independents i no els proporciona informació directa o exclusives. D'aquesta manera, els deixa sense contingut sobre el qual informar o pel qual ser citats. Les empreses i entitats públiques només s'anuncien en aquells mitjans privats que fan costat al govern de PiS, motiu pel qual els mitjans de comunicació més crítics han observat un descens notable en els seus ingressos.¹⁷⁶

El gener del 2018, el Comitè Nacional de Ràdio i Televisió (KRRiT) va retirar la multa d'1,5 milions de zlotys (gairebé 350.000 euros) que havia imposat a la televisió privada TVN24 l'any 2017 per «promoure activitats il·legals i incitar a la violència». El motiu va ser un reportatge sobre les protestes contra el govern. Després de retirar la multa, KRRiT va demanar als mitjans de comunicació que actuessin amb responsabilitat i va instar el col·lectiu periodístic a regular-se a si mateix.

El gener del 2018, la fiscalia de Polònia va iniciar una nova recerca a TVN24 per haver emès un documental que incloïa informació sobre les activitats dels neonazis a Polònia. PiS i els mitjans de comunicació relacionats amb el govern van suggerir que algunes de les escenes emeses eren actuades. El novembre del 2018, les autoritats van obrir una recerca contra el càmera del documental per «disseminar el feixisme».

Noves lleis de mitjans de comunicació. L'any 2015 es va aprovar al Senat la «petita llei de mitjans de comunicació», una mesura temporal per regular el mercat fins a l'aprovació de la «gran llei de mitjans de comunicació». El govern ha retardat l'aprovació de la «gran llei de mitjans de comunicació», principalment a causa de les pressions de la Unió Europea. En el seu lloc, s'ha aprovat la «lleï pont de mitjans de comunicació», significativament menys agressiva. Aquesta llei del 2016 cancel·la el sistema de concurs públic per designar els

175 Freedom House, Freedom in the World Report, 2019. [Disponible en línia: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/freedom-world-2019>].

176 *ib.*

membres del Consell Nacional de Mitjans de comunicació, i transfereix aquesta competència al president, que ha de triar entre els que ha designat el Congrés i el Senat.¹⁷⁷

PiS va justificar la «petita llei de mitjans de comunicació» i va afirmar que pretenia racionalitzar i reduir les despeses de gestionar les cadenes públiques de ràdio i televisió i retornar els estàndards professionals i ètics que corresponien a la seva missió pública. La diputada de PiS, Elżbieta Kruk, va argumentar que els mitjans de comunicació havien estat ignorant la seva missió en disseminar «ideologies i tendències socials que la majoria de la societat no accepta».¹⁷⁸

Després de retirar la «gran llei de mitjans de comunicació», el viceministre de Cultura de Polònia, Krzysztof Czabański, elegit president del nou Consell Nacional de Mitjans de comunicació, va afirmar que ell encara estava a favor d'un canvi profund del sistema actual, però que per a això s'havia de notificar a la Unió Europea. Segons la directora de l'Oficina del President de Polònia, Małgorzata Sadurska, aquesta llei era necessària perquè en la majoria de reportatges, Polònia es representava des de l'opinió del periodista i no amb fets objectius.

Llibertat d'expressió i de pensament

Situació de la llibertat d'expressió. En general, la gent és lliure de participar en discussions polítiques sense por a represàlies. No obstant això, el Comitè de Drets Humans de les Nacions Unides va mostrar la seva preocupació pel fet que el delictes de difamació estiguin castigats amb penes de presó.¹⁷⁹

177 Article 6 de la llei sobre el Consell Nacional dels Mitjans de Comunicació, 22 de juny del 2016. [Disponible en línia: http://www.krrit.gov.pl/Data/Files/_public/Portals/0/angielska/ustawa-o-radzie-mediow-narodowych-eng.pdf].

178 Annabelle Chapman, Freedom House. «Pluralism under attack, the assault on Press Freedom in Poland». [Disponible en línia: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/FH_Poland_Media_Report_Final_2017.pdf].

179 Comitè de Drets Humans, Nacions Unides. (2016). «Concluding observations on the seventh periodic report of Poland», ¶ 37. 23 de novembre del 2016. CCPR/C/POL/CO/7. [Disponible en línia: <https://undocs.org/es/CCPR/C/POL/CO/7>].

Crim d'insult a la nació. L'insult als símbols estatals, a la nació polonesa, a alts càrrecs de l'Estat, a la religió o a institucions religioses està castigat criminalment. La pena per «insultar, destruir o retirar públicament un símbol de l'Estat» pot arribar a ser de fins a un any de presó.¹⁸⁰ Insultar públicament a la nació o la República de Polònia està penat amb fins a tres anys de presó.¹⁸¹

L'activista Elżbieta Podleśna va ser detinguda el maig del 2019 per penjar un pòster amb la imatge de la Mare de Déu que es va considerar ofensiva. La imatge mostrava la Verge amb un halo que imitava la bandera LGBTI. La policia va confiscar diversos equips electrònics de casa seva i la van portar a comissaria.¹⁸² Actualment, l'acusen d'«ofendre les creences religioses» i la podrien condemnar a fins a dos anys de presó si la consideren culpable.¹⁸³ El ministre d'Interior polonès, Joachim Brudziński, va aplaudir l'acció de la policia i va tuitar: «Tot aquest contrasentit sobre la llibertat i la “tolerància” no dóna a dret a NINGÚ a insultar els sentiments dels creients».¹⁸⁴

El 5 de juny del 2017, la cort de Śródmieście (districte de Varsòvia) es va pronunciar en favor de tres activistes del Partit Verd, acusades d'insultar la Kotwica (Àncora), un símbol de l'Estat Polonès Clandestí durant la Segona Guerra Mundial. Les activistes havien mostrat una imatge amb símbols de gènere a les puntes del símbol de la Kotwica i l'expressió «Nie-podległa», un joc de paraules amb el mot «independència». Encara no hi ha sentència ferma.¹⁸⁵

180 Article 137 (1) del Codi Penal de Polònia.

181 Article 133 del Codi Penal de Polònia.

182 Més informació sobre el cas, disponible en línia: https://www.washingtonpost.com/world/2019/05/09/sensual-bananas-rainbow-halos-poland-finds-itself-divided-over-art/?noredirect=on&utm_term=.490a59a9662f.

183 Amnistia Internacional, «Urgent: Stop harassment of activist Elżbieta Podleśna», 6 de maig del 2019. [Disponible en línia: <https://www.amnesty.org/en/get-involved/take-action/poland-activist-elzbieta-podlesna/>].

184 Declaració disponible en línia: <https://www.bbc.com/news/world-europe-48257706>.

185 Hèlsinki Foundation for Human Rights, «Court rules for Green Party activists: pro-women rights poster does not insult WW2 resistance symbol». [Disponible en línia: <http://www.hfhr.pl/en/court-rules-for-green-party-activists-pro-women-rights-poster-does-not-insult-ww2-resistance-symbol/>].

Llei de l'Holocaust. Originalment, la Llei imposava fins a tres anys de presó a qualsevol persona que suggerís que Polònia va participar en l'Holocaust, inclouent-hi els camps de concentració nazis en territori polonès. Després d'una pressió social i internacional notable, el juny del 2018 el Parlament va aprovar una esmena a la Llei i va convertir el procés, que a l'inici era penal, en un de civil. En conseqüència, va eliminar la possibilitat d'anar a la presó.¹⁸⁶ La nova versió de la Llei ja no es limita expressament a les manifestacions verbals relacionades amb el Tercer Reich, sinó que sanciona aquelles que afectin «la bona imatge de Polònia». S'ha considerat que aquest canvi és insuficient, perquè continua existint la possibilitat de perseguir legalment una persona per l'exercici legítim de la seva llibertat d'expressió.¹⁸⁷ Fins al moment, no consta que aquesta legislació s'hagi utilitzat.

Dret de reunió pacífica i de manifestació

Estat de la llibertat d'associació. Tradicionalment, la llibertat de reunió pacífica es respecta en la Llei i en la pràctica. Les manifestacions ocorren amb normalitat, encara que es poden prohibir en benefici de l'ordre públic. Tanmateix, en els últims anys ha incrementat la vigilància, la intimidació i l'ús de la força per la policia. Amnistia Internacional ha informat sobre un clima creixent d'assetjament verbal i físic, així com d'arrestos policials i multes per participar en una manifestació.¹⁸⁸

Esmena a la Llei d'assemblees. El desembre del 2016, el Parlament polonès va aprovar una esmena a la Llei d'assemblees. Aquesta Llei introdueix el concepte d'«assemblees cícliques», una designació que es concedeix a manifestacions que se celebren amb regularitat a l'espai públic, i a les quals el govern ofereix facilitats perquè esdevinguin. L'objectiu de la Llei és evitar, su-

186 Més informació disponible en línia: https://www.theguardian.com/world/2018/jun/27/poland-partial-u-turn-controversial-holocaust-law?cmp=share_iosapp_other.

187 Monitor Tracking Civic Spaces, Monitor Civicus, «Government removes criminal sanctions from “Holocaust law”», 8 d'agost del 2018. [Disponible en línia: <https://monitor.civicus.org/newsfeed/2018/08/08/Government-removes-criminal-sanctions-from-Holocaust-Law/>].

188 Amnistia Internacional, «Poland: The power of “the street”, protecting the right to peaceful protest in Poland». 25 de juny del 2018. [Disponible en línia: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur37/8525/2018/en/>].

posadament, per motius de seguretat, que succeeixin al mateix temps dues assemblees o manifestacions. La societat civil ha lamentat que aquesta llei prioritzi les manifestacions que aprova el govern i prohibeixi les contraprotestes, i al·lega que comporta una restricció genèrica de gaudi de l'espai públic per a les veus crítiques. El president de Polònia va elevar aquesta legislació al Tribunal Constitucional, que va validar la llei.¹⁸⁹

Avui dia, la major part de casos contra manifestants pendents davant les corts són per organitzar i participar en aquestes contraprotestes prohibides per la llei. El nombre de casos ascendeix a més de 600, segons l'Helsinki Foundation for Human Rights.

Estratègies i respostes de la societat civil

Èxit de la societat civil polonesa. Fins i tot amb aquest entorn advers, la societat polonesa ha aconseguit alguns èxits notables. Per exemple, el març del 2018, el Ministeri d'Interior va abandonar la idea d'esmenar la llei de fons públics, després que més de 112.000 persones signessin en contra. L'esmena pretenia ampliar el poder de les autoritats per decidir quines causes eren d'interès públic i permetre que gaudissin de donacions públiques.¹⁹⁰ També es va cancel·lar l'esmena a la llei de l'avortament, després que la ciutadania es manifestés en massa.

Mètodes nous. Les organitzacions de la societat civil han notat que, en canviar la percepció del govern sobre elles, els mètodes d'acció tradicionals han esdevingut inefficients. Per exemple, la litigació estratègica està perdent efecte, ja que el govern la presenta com un atac als interessos nacionals, i acusa les OSC d'anar en contra de la nació polonesa.¹⁹¹

189 Citizens Observatory of Democracy, «Law on Assemblies changed by the Law Amending Law of Assemblies of 13 December 2016». 13 de desembre del 2016. [Disponible en línia: <http://citizensobservatory.pl/ustawa/amendments-to-the-law-governing-public-assemblies/>].

190 Civic Space Watch, «POLAND: Amendment to law abandoned», 14 de juny del 2017. [Disponible en línia: <https://civicspacewatch.eu/poland-amendment-to-law-abandoned/>].

191 Małgorzata Szuleka, «First victims or last guardians? The consequences of rule of law backsliding for NGOs: Case studies of Hungary and Poland», Centre for European Policy Stu-

Per a contrarestar-ho, diverses OSC han creat coalicions i han establert xarxes de treball i sistemes de suport. Un exemple d'això és l'Observatori civil per la democràcia,¹⁹² que recull opinions i reaccions de la societat civil davant els canvis del govern. Les OSC també s'uneixen per organitzar protestes i accions.¹⁹³

En tancar-se els canals de conversa amb el govern a escala nacional, les OSC han augmentat la seva activitat en l'esfera internacional. La seva presència en la Unió Europea, el Consell d'Europa i les Nacions Unides ha incrementat de manera considerable, a la recerca de suports que puguin pressionar el govern polonès des de l'exterior.

Solidaritat judicial. Existeix un moviment de resistència i de solidaritat fort entre els jutges, molts dels quals han criticat obertament aquestes reformes. Segons l'Hèlsinki Foundation for Human Rights, l'efecte de quatre anys d'atacs al poder judicial comença a entelar la societat i a crear-ne una de polaritzada, en la qual els casos relacionats amb l'exercici del dret a la protesta s'interpreten sovint des d'una perspectiva política. A més, cal indicar que la jurisprudència de les corts té un rol nou pel que fa al dret a la protesta, atès que la llei d'assemblees s'ha modificat fa poc.¹⁹⁴

dies (CEPS). 24 d'abril del 2018. [Disponible en línia: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/first-victims-or-last-guardians-consequences-rule-law-backsliding-ngos-case-studies/>].

192 Per a més informació, veieu: <http://citizensobservatory.pl/>.

193 Małgorzata Szuleka, «First victims or last guardians? The consequences of rule of law backsliding for ngos: case studies of Hungary and Poland», Centre for European Policy Studies (CEPS). 24 d'abril del 2018. [Disponible en línia: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/first-victims-or-last-guardians-consequences-rule-law-backsliding-ngos-case-studies/>].

194 Helsinki Foundation for Human Right, «Constitutional Tribunal: what next?». [Disponible en línia: <http://www.hfhr.pl/en/constitutional-tribunal-what-next/>].

Espanya

Context legal i polític

Introducció. La situació política a Espanya en els últims anys ha estat convulsa. Des de la crisi econòmica, el país ha viscut un període de mobilització constant. Molts moviments socials van prendre els carrers per motius diversos, sobretot contra la falta de polítiques socials i contra les mesures d'austeritat.

Lleis successives han anat coartant la llibertat de manifestació i la llibertat d'expressió, i la vigilància a la població ha augmentat. En l'últim lustre, les querelles criminals contra activistes i artistes han augmentat de manera considerable, amb un ministeri públic molt actiu que ha sostingut les acusacions en aquesta mena de causes.

Mobilització ciutadana àmplia. En el context de la crisi econòmica del 2008, la mobilització ciutadana es va intensificar notablement. Es va desvelar un gran nombre de casos de corrupció i es va qüestionar severament el sistema polític. La societat va començar a exigir un rol més actiu en el sistema democràtic i més transparència en la gestió de la crisi econòmica i de les finances estatals. El maig del 2011, va néixer el *moviment 15-M*, o *Moviment dels indignats*, de caràcter col·lectiu i assembleari, amb la intenció de canviar aquestes dinàmiques. També van aparèixer les «marees»: protestes massives de col·lectius socials que van sortir al carrer per mostrar la seva oposició a les mesures d'austeritat. Entre elles, cal destacar la Marea blanca i Marea verda, que han denunciat el desmantellament i la privatització dels serveis públics en matèria de sanitat i les retallades en educació, respectivament.

Segons dades del Ministeri d'Interior, els anys 2012 i 2013 es va aconseguir un clímax en la xifra de peticions de manifestació anuals, arribant-hi a 45.000. L'any 2014 ja van començar a descendir, i els anys 2016 i 2017 es van registrar 27.880 i 29.091 comunicacions respectivament. Aquestes dades no inclouen informació de les comunitats autònomes de Catalunya i el País Basc.¹⁹⁵

¹⁹⁵ Informació disponible en línia: <http://www.interior.gob.es/web/archivos-y-documentacion/332>.

Barcelona va aconseguir un rècord històric en manifestacions i concentracions en la via pública l'any 2018, amb 4.451 de comunicades. Aquestes dades la situen en el segon lloc d'Europa, superada només per Berlín, que és capital continental indiscutible pel que fa a manifestacions, segons dades recaptades per La Vanguardia.¹⁹⁶

Reformes legals del 2015. L'any 2015 es van aprovar diverses reformes legals que van restringir notablement el dret a la protesta. En primer lloc, es va aprovar una doble reforma del Codi Penal. La pena pels delictes d'enaltiment del terrorisme i humiliació de les víctimes s'ha endurit: es pot condemnar amb fins a tres anys de presó quan es faci per internet. A aquesta reforma se li uneix una tendència a interpretar els delictes d'una manera àmplia. En aquest entorn, més aviat hostil, s'ha encausat per incitació a la violència o ofenses als símbols de l'Estat a moltes persones, entre d'altres, artistes i humoristes.

En segon lloc, es va aprovar una llei de seguretat ciutadana nova, la Llei Orgànica 4/2015 de Protecció de la Seguretat Ciutadana (LOSC), coneguda popularment com a «lleï mordassa». Aquesta llei blindava i reforça les potestats dels agents policials, sense augmentar el control sobre la seva actuació, i sanciona administrativament un llistat ampli de conductes emparades per l'exercici del dret a la protesta.

La llei de seguretat ciutadana inclou com a infracció greu (multa de 601 a 30.000 euros) «els actes d'obstrucció que pretenguin impedir a qualsevol autoritat, empleat públic o corporació oficial l'exercici legítim de les seves funcions, el compliment o execució de resolucions administratives o judicials».¹⁹⁷ Així doncs, es pot sancionar *l'intent* d'impedir que una comitiva judicial accedeixi a l'immoble de la persona desnonada. El mateix precepte es podria emprar per sancionar les ocupacions d'immobles que no siguin, segons el parer dels agents, constitutives d'un delictes d'usurpació.

¹⁹⁶ La Vanguardia, «Nunca Barcelona se manifestó tanto», 11 de març del 2019. [Disponible en línia: <https://www.lavanguardia.com/politica/20190311/46959832395/barcelona-record-manifestaciones-concentraciones-2018.html>].

¹⁹⁷ Llei orgànica 4/2015 de protecció de la seguretat ciutadana (LOSC), Art. 36.4. 30 de març del 2015. [Disponible en línia: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2015/BOE-A-2015-3442-consolidado.pdf>].

La llei també prohibeix les manifestacions i les reunions enfront de les seus del Congrés dels Diputats, el Senat i les assemblees legislatives de les comunitats autònomes quan es posi en greu risc la seguretat ciutadana, i sempre que no constitueixin cap infracció penal.¹⁹⁸ Aquesta nova infracció deriva de les protestes del 2012, que van organitzar iniciatives com ara «Rodea el Congreso».

El procés independentista català. El procés independentista català va culminar amb la celebració del referèndum de l'1 d'octubre del 2017, que les autoritats judicials havien prohibit amb anterioritat. La gent que va acudir a votar es va trobar amb una resposta violenta per part de les autoritats policials espanyoles, que van intentar impedir que es fessin les votacions. Alguns dels seus líders van fugir a l'estranger, mentre que a uns altres els van detenir i segueixen avui dia a la presó provisional, acusats de rebel·lió, sedició i malversació de fons públics, esperant sentència. Entre les persones empresonades, es troben dos representants de la societat civil, Jordi Cuixart i Jordi Sànchez, sense càrrecs polítics en el moment en què van ser detinguts. Després de la declaració d'independència, el govern central va prendre el control del govern autonòmic i va ordenar eleccions el desembre del mateix any.

El conflicte persistent ha polaritzat amb força el panorama polític a la resta d'Espanya i Catalunya, amb narratives i relats fàctics molt diversos. No hi ha dubte que la sentència judicial que es dicti per a les persones representants de la societat civil a la presó preventiva serà determinant per a la conceptualització del dret a la protesta a Espanya i els límits al seu exercici.

El maig del 2019, el Grup de Treball sobre la Detenció Arbitrària va considerar que: «les acusacions penals contra els senyors Cuixart, Sánchez i Junqueras van tenir per objecte justificar la seva detenció com a resultat de l'exercici de drets a la llibertat d'opinió, expressió, associació, reunió i participació»,¹⁹⁹ i que la detenció «es va dur a terme en detriment del principi d'igualtat dels éssers humans, en haver estat motivada per la seva opinió

198 Llei orgànica 4/2015 de protecció de la seguretat ciutadana (LOSC), Art 36.2. 30 de març del 2015. [Disponible en línia: <https://www.boe.es/buscar/pdf/2015/BOE-A-2015-3442-consolidado.pdf>].

199 Informe punt 120.

política».²⁰⁰ El govern ha criticat l'informe i ha afirmat que existeixen dubtes sobre «la independència i imparcialitat» del Grup de Treball.²⁰¹

Ja el passat 28 de gener del 2019, el relator especial sobre els drets a la llibertat de reunió pacífica i d'associació, Clément Nyaletsossi —juntament amb tres altres relators especials de les Nacions Unides—, es va dirigir a Espanya en una comunicació oficial on expressava «preocupació per la detenció i processament del senyor Cuixart, president d'Òmnium Cultural, una associació cultural no governamental que promou la llengua i la cultura catalanes, pel delictes de rebel·lió, per actes que no semblen implicar violència o incitació a la violència per part del senyor Cuixart, la qual cosa suposaria una interferència amb els seus drets de protesta pública i llibertat d'expressió».²⁰²

Espai d'actuació de la societat civil i llibertat d'associació

Situació del dret a la protesta a Espanya. Encara que el sistema associatiu és senzill, l'entorn polític i econòmic és cada vegada més hostil al teixit social. El relator especial de les Nacions Unides per a les persones defensores de drets humans va assenyalar que, en particular, els grups a favor del dret d'autodeterminació de Catalunya, i aquelles persones que treballen en temes

200 Grup de Treball sobre la Detenció Arbitrària, Consell de Drets Humans. (2019). «Opinión núm. 6/2019, relativa a Jordi Cuixart I Navarro, Jordi Sánchez I Picanyol y Oriol Junqueras I Vies (España)». A/HRC/WGAD/2019. 27 de maig del 2019. [Disponible en línea: http://exteriors.gencat.cat/web/.content/Noticia/afers_exteriors/2019/20190529-DictamenONUPresos.pdf].

201 Més informació disponible en línia: <https://www.lavanguardia.com/politica/20190529/462562222543/onu-junqueras-sanchez-cuixart-gobierno-exteriores-independentistas.html>.

202 «Mandatos del Grupo de Trabajo sobre la Detención Arbitraria; del Relator Especial sobre la promoción y protección del derecho a la libertad de opinión y de expresión; del Relator Especial sobre los derechos a la libertad de reunión pacífica y de asociación; y del Relator Especial sobre la situación de los defensores de derechos humanos». AL ESP 5/2018. 28 de gener del 2019. [Disponible en línea: <https://spcommreports.ohchr.org/TMResultsBase/DownloadPublicCommunicationFile?gld=24271>].

sensibles per a la societat, migrants i dones havien sofert considerablement més restriccions i intimidacions.²⁰³

Deslegitimació i judicialització de la protesta. L'informe «Leyes mordaza y criminalización de la protesta en el Estado español», publicat des de la plataforma Defender a quien Defiende,²⁰⁴ descriu com, durant els anys de crisi econòmica i institucional, les protestes ciutadanes han posat en evidència la conducta restrictiva de l'Estat espanyol. L'actitud de les autoritats cap als moviments socials ha estat la confrontació, la deslegitimació i, en última instància, la criminalització.

Com veurem en els apartats següents, molts activistes, artistes i líders socials van comparèixer davant els tribunals sota la nova redacció de les categories delictives aprovada el 2015,²⁰⁵ l'ambigüitat de les quals obre la porta a la vulneració de drets fonamentals. La Fiscalia de l'Estat ha sostingut l'acció en la majoria dels casos.

El febrer del 2016, l'Audiència Nacional va ordenar detenir dos titellaires de la companyia *Titelles desde abajo*, després d'haver exhibit una pancarta que contenia les paraules «Gora Alka-ETA» en un espectacle de titelles per a adults. L'Audiència Nacional va decretar presó sense fiança amb règim FIES —règim de presó d'aplicació a bandes armades o grups terroristes— per a tots dos per enaltiment del terrorisme i per delictes comès amb motiu de l'exercici dels drets fonamentals i de les llibertats públiques garantits per la Constitució. Tres dies més tard, després d'un canvi de postura de la Fiscalia,

203 Michel Frost, United Nations Special Rapporteur on the Situation of Human Rights Defenders. (2018). «World report on the situation of human rights defenders», Espanya, pàg. 483. Desembre 2018. [Disponible en línia: <https://www.protecting-defenders.org/sites/protecting-defenders.org/files/UNSR%20HRDs-%20World%20report%202018.pdf>].

204 Bondia, D. (dir.), Daza, F. i Sánchez, A. (coord.). (2015). «Leyes mordaza y criminalización de la protesta en el Estado Español», en Defender a quién defiende. Barcelona, Icaria Ed. [Disponible en línia: https://icariaeditorial.com/archivo/pdf_libros/defender%20a%20quien%20defiende.pdf].

205 Per a un desenvolupament extens de les categories delictives noves, veieu: Comisión Legal Sol (2015): «La ciudadanía como enemiga: Balance tras cuatro años de represión de la protesta», en «Defender a quien defiende. Leyes mordaza y criminalización de la protesta en el Estado Español». Barcelona, Icaria Ed.

es va decretar llibertat amb càrrecs i retirada del passaport.²⁰⁶ El gener del 2017, l'Audiència Nacional va arxivar els delictes d'enaltiment de terrorisme i l'Audiència Provincial de Madrid va sobreseure la causa sobre els delictes d'incitació a l'odi.

Segons els titellaires, la pancarta no representava la seva ideologia, sinó que intentava denunciar els muntatges policials per cobrir violacions de drets humans comeses per les autoritats. Com indicaven els grups de suport als titellaires, l'argument de l'obra es desenvolupava de la manera següent: *«(...) És llavors quan apareix el policia, que representa la força de l'Estat, i colpeja la bruixa fins que la deixa inconscient. I després d'això, construeix un muntatge policial per acusar-la davant la llei; col·loca una pancarta de "Gora Alka-ETA" sobre el cos d'ella, que intenta mantenir dret per realitzar la foto, com a prova. A partir d'aquest muntatge policial, sorgeix la quarta figura, que és la del jutge, que acusa i condemna a mort a la protagonista mentre treu una força»*.²⁰⁷

Col·lectius reprimits especialment. La major part de les restriccions les han patit activistes pel dret a l'habitatge. S'ha documentat un gran nombre de casos de sancions econòmiques i demandes judicials contra activistes, i dos casos notoris d'ingrés a la presó.²⁰⁸

Els tribunals de justícia han citat a declarar a molts activistes per delictes de resistència a l'autoritat i lesions, penats amb presó, en el context de segudes i resistència pacífica per intentar aturar desnonaments.

Els col·lectius relacionats amb el moviment feminista també han patit intimidació policial. S'han reportat nombrosos casos de repressió sexuada, alta vigilàn-

206 Més informació sobre aquest cas disponible en línia: https://www.eldiario.es/politica/juez-archiva-causa-delitos-titiriteros_0_600540754.html.

207 Asamblea Libertad Titiriteros. [Disponible en línia: www.libertadtitiriteros.wordpress.com]. Veieu també: Amnistia Internacional: «España: una obra de teatro no representa un peligro para la seguridad». [Disponible en línia: <https://www.es.amnesty.org/actua/acciones/espana-titiriteros-feb16/>].

208 Veieu, entre d'altres, el cas de Jorge J., un jove a qui la policia va denunciar en un llançament de Bankia. [Disponible en línia: <https://www.publico.es/espana/desahucios-fin-de-entrare-carcel-no-pagar-euro-desahucia-familias.html>]. També el cas d'Isabel, a qui acusen de delictes de resistència i lesions quan intentava aturar un desnonament. [Disponible en línia: https://www.eldiario.es/madrid/activista-enfrenta-lesionar-Policia-desahucio_0_706579727.html].

cia, identificacions, detencions de persones que participaven en piquets i multes administratives, especialment en relació amb les manifestacions massives de cada 8 de març.²⁰⁹ A més, grups fonamentalistes religiosos i partits polítics d'extrema dreta han assetjat a activistes per xarxes socials i han interposat un gran nombre de demandes penals contra les seves actuacions pel dret a decidir o en contra de la violència masclista.

Dret a la informació i llibertat de premsa

Situació dels mitjans de comunicació. La Plataforma en Defensa de la Llibertat d'Informació (PDLI) assenyala tres amenaces principals al dret d'informació: els de classe penal, d'injúries i calúmnies, inclosos en el Codi Penal; la llei de protecció a l'honor i, finalment, els delictes sobre enaltiment del terrorisme, inclosos també en el Codi Penal. Cal destacar el volum significatiu de sancions administratives imposades a periodistes i professionals de la informació durant la cobertura de protestes.

Periodistes en manifestacions. El 2011, es va signar un conveni de col·laboració sobre la protecció del col·lectiu periodístic durant algunes protestes entre el Ministeri de l'Interior i la Federació d'Associacions de Periodistes d'Espanya per a la identificació de professionals de la informació en les manifestacions. El conveni va crear una armilla identificativa per als mitjans de comunicació. No obstant això, hi ha hagut moltes queixes de periodistes respecte a les dificultats creixents per cobrir manifestacions i reunions públiques, a causa dels mètodes excessius de la policia.²¹⁰

Segons el Grup de Periodistes Ramon Barnils, entre 2017 i 2018, només a Catalunya, València i les illes Balears, 55 periodistes, fotoperiodistes i mitjans de comunicació van patir agressions, amenaces o intimidacions men-

209 Bonilla Martínez, T (coord.). (2017). Informe: «Represión y género: resistencias y aportaciones a la lucha antirrepresiva desde los feminismos», en *Defender a quien Defiende*. [Disponible en línia: http://defenderaquiendefiende.org/wp-content/uploads/2018/05/repression_genero_CAST.pdf].

210 Michel Frost, United Nations Special Rapporteur on the Situation of Human Rights Defenders. (2018). «World report on the situation of human rights defenders, Spain». Desembre del 2018. [Disponible en línia: <https://www.protecting-defenders.org/sites/protecting-defenders.org/files/UNSR%20HRDs-%20World%20report%202018.pdf>].

tre feien la seva feina. Van quantificar també 62 casos de censura a expressions artístiques, acadèmiques o d'altra mena; 30 casos de persecució a blogueres, comptes de xarxes socials o periodisme ciutadà, i 17 resolucions judicials, actuacions policials o denúncies que poden obstaculitzar el treball dels professionals de la informació, entre d'altres. En total, van calcular 431 vulneracions del dret a la llibertat d'expressió als territoris esmentats.²¹¹

Ús de la imatge. La llei de seguretat ciutadana ha afectat els mitjans de comunicació de manera molt significativa, ja que penalitza l'ús no autoritzat d'imatges o dades personals o professionals d'autoritats o membres de les forces i cossos de seguretat. Aquesta infracció nova s'ha criticat amb duresa perquè s'entén com una limitació per documentar els possibles abusos o excessos policials, ja que el número d'identificació policial és essencial per identificar l'autor.

Segons les estadístiques del Ministeri de l'Interior, durant l'any 2016 es van imposar 32 sancions en aplicació d'aquest article i durant l'any 2017, un total de 41.

El març del 2016, un fotògraf de la revista basca *Argia* va rebre una sanció de 601 euros per penjar en el seu compte de Twitter «sense autorització i amb la possibilitat d'identificar els agents actuants» una imatge de la detenció de l'activista Naroa Ariznabarreta.

El maig del 2018, Rubén Molina, periodista del mitjà La Burxa, va ser denunciat per fotografiar un intent de desnonament i publicar les imatges en xarxes socials. La policia el va retenir i multar, sense que se li comunicés quin article de la LOSC havia vulnerat, presumptament.

211 Aquestes dades apareixen recollides en el *Mapa de la Censura*, de l'*Observatori de Mitjans, Mèdia.cat*.

Veieu també: <https://www.grupbarnils.cat/el-grup-ramon-barnils-juntament-amb-iridia-presenten-el-manifest-per-la-democracia-i-contra-la-censura-prou-atacs-als-i-les-professionals-de-la-informacio/>.

Llibertat d'expressió i de pensament

Situació de la llibertat d'expressió a Espanya. En general, la llibertat d'expressió està protegida a Espanya i les persones poden criticar el govern en públic o en privat sense por a represàlies. Tanmateix, hi ha un ventall —cada vegada més ampli— de temes políticament molt sensibles, en què la persecució judicial és cada vegada més habitual. Com veurem a continuació, s'han perseguit criminalment tot un seguit d'expressions en internet, des de lletres de cançons controvertides políticament, fins a simples acudits, emprant categories genèriques com «enaltiment del terrorisme» i «humiliació de les víctimes dels delictes de terrorisme», que la llei preveu de manera imprecisa.²¹²

Persecució d'artistes i humoristes. Hi ha una regressió generalitzada respecte al dret de llibertat d'expressió, sobretot atenent el moviment independentista català i la sàtira de símbols institucionals de l'Estat, com ara la monarquia o la bandera nacional. Freemuse assenyala Espanya, conjuntament amb Turquia i Rússia, entre els països del nord global que més artistes han empresonat l'any 2018.²¹³

El 2015, el govern va esmenar l'article 578 del Codi Penal i va ampliar el seu àmbit d'aplicació. Sota aquest article es penalitza l'«enaltiment» del terrorisme mitjançant la difusió pública de «missatges o consignes» i la «humiliació de les víctimes del terrorisme». A més, l'article 510 del Codi Penal castiga els delictes d'odi i la incitació a la violència. Tots dos tipus penals s'agreugen si es cometen a través d'internet. El delicte d'injúries a les institucions democràtiques i els delictes contra la Corona estan penats amb severitat, i s'interpreten d'una manera àmplia. La difamació i els delictes contra l'honor també estan castigats amb penes de presó.

L'efecte acumulat de totes aquestes legislacions i de l'activitat judicial intensa d'avui dia està creant un clima d'autocensura i d'inhibició, no sols de professionals i activistes, sinó també de les persones usuàries de xarxes socials.

212 Amnistia Internacional. (2018). Informe: «Tuitea... si te atreves: cómo la leyes antiterroristas restringen la libertad de expresión en España». [Disponible en línia: <https://www.amnesty.org/download/Documents/EUR4179242018SPANISH.PDF>].

213 Més informació disponible en línia: https://freemuse.org/def_art_freedom/the-state-of-artistic-freedom-2019-report-launch/.

L'últim any, es va fer mediàtic un gran nombre de casos de persones a les quals la Fiscalia de l'Estat va portar davant els tribunals per afirmacions en les xarxes socials. Per exemple, el cas de Cassandra Vera el març del 2018.

L'Audiència Nacional va condemnar Cassandra, estudiant de 22 anys, a una pena condicional d'un any de presó l'any 2017 per enaltiment del terrorisme, després que publicqués un seguit de tuits en to humorístic sobre la mort de Carrero Blanco, un polític franquista espanyol que va morir fa quaranta-sis anys en un atemptat terrorista. Finalment, el Tribunal Suprem va absoldre la tuitera. La condemna inicial, tanmateix, va provocar la pèrdua de la seva beca universitària i set anys d'inhabilitació per a càrrecs públics.

Des de la reforma legal del 2015, les sentències pel delictes d'enaltiment al terrorisme han augmentat dràsticament: de 3 pronunciaments el 2011 a 39 el 2017. El nombre de sentències condemnatòries derivades de la seva aplicació també ha augmentat: una sola sentència condemnatòria l'any 2011, en comparació amb la xifra de 35 persones condemnades el 2016 i 31 el 2017.²¹⁴

Els casos de Pablo Hasél i Valtònc, dos rapers que el 2018 van ser encausats pel contingut de les lletres de les seves cançons, són particularment coneguts. Valtònc es va exiliar a Bèlgica i es van llançar ordres de detenció internacionals contra ell. Tanmateix, al setembre, un tribunal belga es va pronunciar contra la seva extradició.

El febrer del 2018, l'Audiència Nacional va condemnar Pablo Hasél a dos anys i un dia de presó i se li va imposar una multa de 24.300 euros per delictes d'enaltiment del terrorisme, amb l'agreujant de reincidència, injúries i calúmnies contra la Corona i les institucions de l'Estat. La condemna es basa en el fet que les opinions del raper sobre membres de les bandes terroristes ETA i Grapo en el seu perfil de Twitter. En total, la suma de les dues sentències ascendeix a cinc anys de presó.

També s'han documentat casos esporàdics de censura en temes políticament sensibles. El 2018, es va censurar l'obra de Santiago Sierra a la FERIA Internacional de Arte Contemporáneo de Madrid (ARCO). La mostra es titulava «Presos polítics a l'Espanya contemporània», i mostrava una vintena de fotografies en blanc i negre, entre les quals estaven retratats Oriol Junqueras, Jordi Cuixart i

214 *op. cit.* 212.

Jordi Sànchez, a la presó preventiva per liderar el moviment independentista català.²¹⁵ El govern va defensar la decisió de la institució del parc firal madri- leny, i va afirmar que no hi havia presos polítics a Espanya.²¹⁶

Llei de seguretat ciutadana. La nova llei de seguretat ciutadana contempla com a infracció les faltes de respecte i consideració als agents de l'autoritat (art. 37.4). La llei no defineix el concepte de «falta de respecte i consideració», i deixa espai a l'observació subjectiva de l'agent. A això se li afegeix el fet que la LOSC considera les denúncies, atestats o actes formulats pels agents de l'autoritat «prou base» perquè l'administració corresponent pugui imposar en efecte la sanció, excepte prova en contrari per part de la persona sancionada.

Fins a març del 2018, s'han tramitat un total de 47.980 multes per «faltes de respecte o consideració» als agents de la policia i la Guàrdia Civil. És a dir, la Guàrdia Civil i la policia han imposat 48 multes cada dia per aquest motiu des que s'aprovés aquesta infracció. Com que es tracta de sancions de caràcter administratiu, les proposen els agents dels diferents cossos policials de l'Estat, mitjançant la denúncia corresponent, sense necessitat d'intervenció judicial posterior.

Segons les estadístiques publicades pel Ministeri de l'Interior, durant l'any 2016, les faltes de respecte i consideració als agents de l'autoritat van ser el tercer motiu pel qual es va sancionar en aplicació de la llei mordassa, amb un total de 19.497 sancions. L'any 2017, les faltes de respecte i consideració a l'autoritat van ser el segon motiu pel qual es va sancionar. Es va tramitar un total de 21.122 sancions; unes 1.175 sancions més que l'any anterior.

215 Més informació disponible en línia: <https://www.elperiodico.com/es/ocio-y-cultura/20180221/arco-santiago-sierra-presos-politicos-junqueras-jordi-sanchez-6639335>.

216 Més informació disponible en línia: <https://www.publico.es/culturas/psoe-aplaude-retirada-obra-presos-politicos-arco.html>.

Dret de reunió pacífica i de manifestació

Situació de la llibertat de reunió pacífica a Espanya. Des de l'aplicació de la Llei de seguretat ciutadana, la repressió de la protesta, que ja venia gestant-se durant les mobilitzacions massives dels anys 2010-2015 s'ha intensificat. El problema no resideix només en el text legal, l'ús desproporcionat de la força també planteja un repte.

L'Oficina de l'Alt Comissariat de les Nacions Unides per als Drets Humans (OHCHR, per les seves sigles en anglès) s'ha pronunciat respecte a la situació de la protesta a Espanya en el seu sisè informe periòdic: «El Comitè està preocupat per l'efecte dissuasiu que pugui tenir per a la llibertat d'expressió, d'associació i de reunió pacífica la recent aprovació de la Llei de seguretat ciutadana i les subsegüents reformes del Codi Penal. En particular, preocupa el Comitè l'ús excessiu de sancions administratives contingudes en la Llei, les quals exclouen l'aplicació de certes garanties judicials, establertes en el Pacte; l'ús de termes indeterminats i ambigus en algunes disposicions, cosa que podria donar lloc a un ampli marge de discrecionalitat en l'aplicació d'aquesta llei; i la prohibició de fer ús d'imatges o dades personals o professionals d'autoritats o membres de les forces i cossos de seguretat. El Comitè observa que aquesta llei ha estat qüestionada àmpliament per diversos sectors de la societat (art. 19, 21 i 22)». ²¹⁷

Abusos policials. Històricament la gestió de manifestacions a Espanya no és aliena a la violència policial. Espanya no disposa de cap sistema de recerca independent per als casos d'abusos policials i normalment, des de les altes instàncies policials i polítiques, es tendeix a justificar l'actuació de les autoritats policials. La Comissària de Drets Humans del Consell d'Europa, Dunja Mijatović, va emetre una carta el novembre del 2018, en la qual va expressar que «la redacció àmplia i imprecisa de la llei dona un marge ampli de discreció a les forces de l'ordre en la seva interpretació, i permet així limitacions potencialment desproporcionades i arbitràries en l'exercici dels drets a la llibertat d'expressió i a la llibertat d'assemblea pacífica, tal com està protegit per la

217 Comitè de Drets Humans, Nacions Unides. (2015). Observacions finals sobre el sisè informe periòdic d'Espanya. CCPR/C/ESP/CO/6. 14 d'agost del 2015. [Disponible en línia: <https://undocs.org/es/CCPR/C/ESP/CO/6>].

Convenció Europea de Drets Humans» i va recordar que «Espanya manca d'un organisme independent al qual dirigir les queixes contra les forces policials».²¹⁸

Dificultats en la identificació dels agents. L'any 2013 es va crear el denominat Número d'Operatiu Policial (NOP), a conseqüència de les queixes de diverses organitzacions de la societat civil i de les recomanacions de la Defensora del Poble. El NOP es localitza únicament a l'esquena de l'armilla dels agents, i no ha de confondre's amb el Número d'Identificació Personal o Targeta d'Identitat Professional (TIP), el qual és el número personal que s'assigna als agents quan entren al Cos Policial i que mantenen durant tota la seva trajectòria. En l'actualitat, l'ús del número NOP s'ha generalitzat, si bé encara es detecten casos en els quals no és visible. Les organitzacions i col·lectius assenyalen alguns aspectes a millorar, entre altres: que sigui visible també en la part davantera de l'armilla, que la tipografia sigui clara i que la numeració sigui més curta per a facilitar la seva memorització.

Ús indegut de material antidisturbis. Es calcula que, des de la Transició, les bales de goma utilitzades pels cossos policials de l'Estat espanyol han causat fins a 23 morts i almenys 39 ferits greus.²¹⁹ A més a més, els protocols d'actuació i d'utilització de material antidisturbis dels agents de la Policia Nacional resulten poc precisos i no són públics. Així ho va posar de manifest la Defensora del Poble el mes de juny de 2014, quan va recomanar que es regulés detalladament la utilització d'aquest material i va proposar un contingut mínim que la nova normativa hauria de cobrir.²²⁰ Tanmateix, la Direcció General de la Policia no va acceptar l'esmentada recomanació "en considerar que la regulació i els mecanismes de control existents són suficients».

L'últim cas documentat ha estat el de Roger Español, qui va perdre la visió d'un ull a causa de l'impacte d'una bala de goma disparada per la Policia

218 Carta disponible en línia: <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/commissioner-urges-spain-to-ensure-that-the-law-on-citizens-safety-upholds-the-rights-to-freedom-of-expression-and-freedom-of-peaceful-assembly>.

219 Cronología de las balas de goma: al menos 39 heridos graves y 23 fallecidos. [Disponible en <https://www.elsaltodiario.com/balas-de-goma/cronologia-balas-de-goma-al-menos-35-heridos-graves-y-23-fallecidos>)]

220 Defensora del Pueblo (2014). Recomendación sobre la normativa de utilización de material antidisturbios. [Disponible en <https://www.defensordelpueblo.es/resoluciones/normativa-de-utilizacion-de-material-antidisturbios-2/>]

Nacional durant la jornada del referèndum de l'1 d'octubre de 2017. El cas va generar una gran polèmica, pel fet que l'ús de bales de goma estava prohibit a Catalunya des d'abril de 2014 als Mossos d'Esquadra, la policia autonòmica.

Llei de seguretat ciutadana. La norma multiplica el nombre d'infraccions i s'introdueixen criteris nous de gradació de les sancions. Per exemple, són infraccions d'acord amb la LOSC les protestes al voltant del Congrés o el Senat, anar a les manifestacions amb vestimentes que amaguin el rostre i dificultin la identificació, escalar i ocupar edificis. L'art. 37.3 de la LOSC preveu una infracció específica en el cas que no es respecti el recorregut d'una manifestació comunicada. Molts d'aquests tipus nous d'infracció codifiquen les noves classes de protesta que neixen després del moviment 15M, com s'ha explicat abans.

La llei està redactada de manera vaga i imprecisa, i genera una discrecionalitat administrativa àmplia. Com s'ha esmentat anteriorment, la LOSC considera els atestats dels agents prova suficient per imposar la sanció, excepte prova en contrari. Donada la naturalesa dels casos, és molt difícil aportar proves per rebatre la versió policial.

Des de setembre del 2017, almenys 40 veïns i veïnes de Múrcia que pertanyen a la Plataforma Pro-Soterramiento, han rebut sancions sobre la base de la LOSC per no complir amb els requisits formals de comunicació de les mobilitzacions i tallar la circulació ferroviària. La Plataforma Pro-Soterramiento s'oposa al pla de construcció d'una via del tren d'alta velocitat pel mig de la ciutat, que crea un mur infranquejable i la divideix en dues parts. En total, les multes ascendeixen a 50.000 euros.

Sancions per desobediència i resistència a l'autoritat. L'article 36.6 de la LOSC preveu com a infracció greu i la castiga amb una multa de 601 a 30.000 euros «la desobediència o la resistència a l'autoritat o als seus agents en l'exercici de les seves funcions». Cal assenyalar que la infracció per desobediència es va agreujar amb l'aprovació de la LOSC, ja que anteriorment es classificava com a infracció lleu. Des de l'aprovació de la llei mordassa, el nombre de sancions administratives per desobediència i resistència a l'autoritat ha augmentat de manera exponencial. Segons dades publicades pel Ministeri de l'Interior, durant els anys 2016 i 2017, aquesta infracció va suposar el quart motiu pel qual es va sancionar la població, d'un total de 12.094 i 13.033 sancions respectivament.

Segons Amnistia Internacional, la problemàtica resideix en què alguns expedients no especifiquen el supòsit concret dels tres que preveu la infracció —la desobediència, la resistència o la negativa a identificar-se—, la qual cosa dificulta el dret de defensa en el marc del procediment administratiu-sancionador. Durant els últims anys, el Defensor del Poble ha rebut un gran nombre de queixes en relació amb l'aplicació d'aquest precepte, sobretot en les comunitats autònomes de Madrid i Andalusia.²²¹

El procés independentista català. Setembre i octubre del 2017. El setembre del 2017, van ocórrer moltes manifestacions en tot el territori català a favor de la celebració d'un referèndum d'autodeterminació a Catalunya, previst per a l'1 d'octubre del 2017. Els intents de frenar-ho amb registres policials i detencions es van rebre a Catalunya amb una onada de manifestacions espontànies que pretenien mostrar el seu descontentament amb tals actuacions. La policia va detenir Jordi Cuixart i Jordi Sànchez, presidents de les organitzacions socials Òmnium Cultural i Assemblea Nacional Catalana, respectivament, i se'ls va acusar de sedició per oposició a una operació policial, encara que els detinguts afirmen que només van intentar gestionar l'afluència de gent, que va arribar a ser de més de 40.000 persones. El Tribunal Suprem va assumir les actuacions judicials contra Jordi Sànchez i Jordi Cuixart i va ampliar la recerca contra ells per un possible delictes de rebel·lió (segons la Fiscalia) i de sedició (segons l'Advocacia General de l'Estat). En data de redacció d'aquest estudi, els dos activistes segueixen en presó preventiva, esperant la sentència.

L'1 d'octubre del 2017, els cossos de policia estatals van irrompre en un gran nombre de centres de votació i, davant la resistència de la gent que es va oposar de manera pacífica a la seva actuació, van prosseguir amb càrregues policials que van resultar amb una multitud de ferits. Les imatges de violència policial van fer la volta al món i van rebre crítiques de moltes instàncies internacionals. Zeid Ra'ad Al Hussein, Alt Comissari de les Nacions Unides per als Drets Humans, va afirmar: «Estic molt afectat per la violència a Catalunya d'aquest diumenge. Amb centenars de persones ferides, demano amb urgència al govern d'Espanya que assegurin investigacions detallades, independents

221 Amnistia Internacional. (2018). Informe: «Sal a la calle... Si te atreves. Tres años de la aplicación de la ley orgánica de seguridad ciudadana». Pàg. 9. 26 de juny del 2018. [Disponible en línea: <https://doc.es.amnesty.org/ms-opac/recordmedia/1@000030148/object/38826/raw>].

i imparcials de tots aquests actes de violència. La policia ha d'actuar sempre de manera proporcionada i necessària».²²²

Michael Forst, relator especial sobre la situació dels defensors i defensores de drets humans va criticar el fet que es prohibissin dues assemblees públiques de suport al referèndum a Madrid i Vitòria. També va criticar la prohibició genèrica de qualsevol manifestació relacionada amb el referèndum a Castelldefels, un municipi de Catalunya.

Estratègies i respostes de la societat civil

Formes noves de protesta. L'aparició de moviments socials nous i diversos va portar a nous mitjans de protesta i a la revaloració de formes històriques com la desobediència civil. En destaquem l'ús de les xarxes socials, l'aparició de nombrosos moviments assemblearis sense líders, les acampades en espais públics (per exemple, places), les campanyes d'escarni i les protestes davant dels Parlaments. També s'empren mètodes de pressió com l'ocupació d'edificis i d'espais institucionals, així com les concentracions amb acció directa en els espais públics.

Desobediència civil. S'han recuperat i s'han renovat mètodes antics de protesta, com la desobediència civil. Diversos col·lectius estan incomplint la legalitat vigent o certes ordres judicials com a forma de reivindicació, quan aquestes ordres es consideren injustes o que vulneren drets fonamentals. En els últims anys, hi ha hagut exemples abundants: la negativa de pagar peatges en les autopistes, o bé la negativa dels participants del moviment 15-M a aixecar les protestes durant el període de campanya electoral.

Per exemple, a causa de les dificultats de la ciutadana per pagar els tipus d'interès de la hipoteca —que es van agreujar després de la crisi econòmica, en disparar-se la taxa d'atur— es va crear a Barcelona la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH). El seu objectiu és aturar els desnonaments de famílies en situació de vulnerabilitat, i portar als tribunals les clàusules abusives incloses en els contractes financers. El moviment es va estendre

222 Comentari de l'Alt Comissionat de Drets Humans de les Nacions Unitats, Zeid Ra'ad Al Hussein, sobre la situació de Catalunya, Espanya. [Disponible en línia: <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22192&LangID=E>].

a l'àrea metropolitana de la ciutat comtal i a altres llocs d'Espanya (Madrid, Andalusia, País Basc, etc.), i continua treballant activament avui dia.

Xarxes de suport. La creació de col·lectius de suport per a activistes està sent una estratègia cada vegada més utilitzada entre la societat civil. En aquest sentit, s'estan creant xarxes per fer front conjuntament als costos dels procediments judicials i per augmentar la capacitat de pressió de les OSC petites. També s'han creat grups de suport i acompanyament psicosocial per a víctimes de repressió policial i judicial.

Recomanacions

Als governs:

Que evitin qualsevol interferència en el funcionament i la participació de la societat civil.

Que la distribució de fons públics per a la societat civil es faci conforme als principis de publicitat, transparència i no discriminació, i pugui estar subjecta a control judicial.

Que els representants del poder executiu respectin de manera efectiva la separació de poders i la independència de les seves funcions.

Que implementin a escala estatal, regional i local, mecanismes efectius de prevenció i recerca de l'ús excessiu i indegut de la força pels cossos policials.

Que s'estableixin mecanismes de denúncia de les situacions de violència policial específiques per a la ciutadania i per a les entitats de defensa dels drets humans.

Que es prohibeixin els controls policials basats en perfils ètnics o que impliquin qualsevol mena de discriminació en les actuacions policials.

Que es derogui qualsevol norma o regulació que permeti la ingerència de les autoritats en els mitjans de comunicació pública i, especialment, en relació amb continguts de les emissions.

Que s'impulsin mesures efectives per a assegurar la participació política i social de les minories i de les dones.

Als Parlaments:

Que entrin en funcionament comissions parlamentàries que s'encarreguin de fiscalitzar i supervisar l'actuació policial.

Que es prohibeixi l'ús d'armament pesant, granades, bales de goma i altres armes no letals per al control de les manifestacions.

Que la identificació policial sigui obligatòriament a llocs visibles, tant en la part davantera com en la posterior de l'uniforme policial, amb tipografia clara i lleigible.

Que es permeti l'enregistrament d'imatges i que es prohibeixin les restriccions de difusió de material audiovisual, en el context de la protesta.

Que s'adapti la legislació perquè les crítiques als símbols de l'Estat no siguin constitutives de delictes o sanció administrativa.

Que s'aprovi normativa que protegeixi l'exercici de la labor periodística, així com les fonts dels periodistes, i es garanteixi la noingerència en els mitjans de comunicació.

Que les normes sobre vigilància de la ciutadania, així com les potestats dels serveis secrets estiguin delimitades de manera clara per llei i mantinguin un equilibri just amb les llibertats individuals. Així mateix, que les decisions preses per les autoritats es puguin sotmetre a control judicial.

Que la legislació sobre les plataformes i xarxes socials en línia estableixi una supervisió judicial sobre les decisions de censura.

A les administracions de justícia:

Que s'interpretin de manera restrictiva les normes que coarten els drets i llibertats de les persones.

Que es publiquin anualment les estadístiques relatives als delictes contra la llibertat d'expressió o d'associació.

Que es publiquin anualment les estadístiques relatives als delictes comesos pels cossos policials.

Que s'ofereixi formació específica a la judicatura, a la fiscalia i a altres operadors jurídics en matèria de drets humans i llibertats públiques.

Que es respecti i es protegeixi la integritat i independència de la Cort Constitucional, així com el compliment de totes les seves decisions.

Que es garanteixi la transparència i imparcialitat en els processos de nomenament de membres de la judicatura, consells judicials i òrgans afins, mitjançant un procés transparent i imparcial, que compleixi amb els requisits de la legalitat internacional i domèstica.

A l'administració policial:

Que s'adoptin mesures eficaces, en particular en matèria de formació, per evitar que els agents de l'ordre i de les forces de seguretat facin un ús excessiu de la força o d'armes subletals.

Que s'implementi de manera obligatòria la formació en matèria drets humans i llibertats públiques en tots els cossos policials.

Que s'investiguin de manera exhaustiva les denúncies de caracterització racial, maltractaments i ús excessiu de la força, i es jutgin els autors i que, de ser declarats culpables, es castiguin amb penes proporcionals a la gravetat del delictes.

Que s'instrueixi els cossos policials per evitar controls i detencions indegudes per perfil ètnic.

NOV**ACT**

Irīdia_

